

UKRAYNA, BAŞARISIZ BİR DEVLET Mİ?

Göktürk TÜYSÜZOĞLU*

ÖZET

Ukrayna, bağımsızlığından bu yana toplumsal/siyasal meşruiyete haiz bir üst kimlik geliştirme noktasında sorun yaşamaktadır. Bu sorunun esas nedeni, ülke topraklarındaki etno-kültürel ve tarihsel farklılıkların bölgesel/coğrafi referanslar ekseninde karşılık bulması ve bu durumun siyasi işleyişe olan olumsuz yansımalarıdır. Batı (AB/NATO) ile Rusya arasında süregelen Doğu Avrupa merkezli bölgesel hegemonya mücadelesinin bir parçası haline gelen Ukrayna, bu mücadelenin ülke içerisindeki etno-kültürel ve bölgesel ayrımlar çerçevesinde karşılık bulması sonucu iç savaş ve siyasi ayrılıkçılık girişimleri ile karşı karşıya kalmıştır. Ukrayna'nın karşı karşıya kaldığı siyasi/ yönetimsel kriz, genel itibarıyla Batılı bir anlamlandırma bağlamında betimlenen başarısız devlet yaklaşımı ile açıklanabilir. Viktor Yanukovic'in, AB ile imzalanacak ortaklık anlaşmasını iptal etmesi ve Rusya ile anlaşması, ülkenin batısı ve doğusu arasındaki toplumsal ve siyasi bağları koparmıştır. Kırım'ın Rusya tarafından ilhaki ve hükümetin ülkenin doğusu üzerindeki siyasi egemenliğini fiilen yitirmesi, Ukrayna'yı devlet başarısızlığı çerçevesinde incelenebilecek ve Schne-ckener'in deyimiyile çöküş halinde olan bir ülke haline getirmektedir.

Anahtar Sözcükler: AB, Rusya, Donbass, Kırım, Ayrılıkçılık.

ABSTRACT

Ukraine has a trouble at developing an upper identity that relies on societal/political legitimacy since her independence. Root cause of this is the negative political reflections of the ethno-cultural and historical differences within the context of the regional/geographical references. Ukraine, which becomes a part of a struggle between Russia and the West (EU/NATO) concerning the Eastern Europe, is confronted with a civil war and attempts of separatism due to the political reflections of this struggle over the ethno-cultural and regional discrepancies. Political/administrative crisis that Ukraine encounters could be explained by the failed state approach. After Viktor Yanukovich had cancelled the EU Association Agreement and agreed a new

*Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

deal with Russia, societal/political connections have been broken in Ukraine. Developments like Russia's annexation of the Crimean Peninsula and the Ukrainian government's loss of political legitimacy at the eastern part of the country have been transforming Ukraine into a failed state or by using Schneckener's term "a failing state".

Keywords: EU, Russia, Donbass, Crimea, Separatism.

Ukrayna, sahip olduğu jeostratejik önem nedeniyle AB/ABD (Batı) ile Rusya arasında süregelen sistemsel güç mücadelesinde önemli bir cephe ülkesi haline gelmiştir. Nitekim Ukrayna, Avro-Atlantik Dünyası'nın sistemsel hegemonyasını kırabilmeyi ve çok kutupluluk ekseninde işletilen bir uluslararası sistem yaratabilmeyi hedefleyen Rusya ile bu ülkenin yakın çevresinde yer alan bölgeleri/ülkeleri kendi hegemonyasına eklemleyerek Moskova'yı kendisi ile işbirliği yapmaya yönlendirmeyi hedefleyen Avro-Atlantik İttifakı arasındaki mücadeleden toplumsal, siyasal ve ekonomik anlamda oldukça olumsuz etkilenmiştir. Zira bu mücadelenin Ukrayna özelindeki yansıması etnik/bölgesel kimlikler üzerinden olmuş ve SSCB'nin dağılmasının ardından geçen sürede "Ukraynalılık" ekseninde bir ulusal kimlik geliştirebilme anlamında çok da başarılı olamayan ve alt (etnik/bölgesel) kimliklerin üst (anayasal) kimliğin üzerinde bir meşruiyete sahip olduğu bu ülkede, hükümetler tarafından izlenen politikalar ve alınan kararlar, kimliğe referansla sahiplenilen siyasal/bölgesel ayrımlara, siyasal istikrarsızlığa ve ayrılıkçı girişimlere kaynaklık etmiştir. Ukrayna'daki siyasal istikrarsızlık ve siyasal ayrılıkçılığa referansla beliren ayrılıkçı girişimlerin sesini duyurduğu ilk önemli gelişme Turuncu Devrim (Kasım 2004-Ocak 2005) olmuştur. Aralık 2013'te başlayan ve Şubat 2014'te Viktor Yanukovic'in devrilmesiyle farklı bir boyuta taşınan gelişmeler ise, Ukrayna topraklarının bir bölümünün (Kırım) Rusya tarafından ilhaki ve ülkenin doğusundaki Donetsk ve Luhansk eyaletlerinde etnik/bölgesel kimliğe atıfla benimsenen siyasal ayrılıkçılık girişimlerinin ortaya çıkmasıyla ve Kiev'deki hükümetin siyasal egemenliğinin ülkenin doğusunda karşılık bulamaz hale gelmesiyle açıklanabilir.

Başarısız devlet, egemen bir devletin sahip olması ve yerine getirmesi gereken temel görev ve sorumlulukları yerine getiremeyen ve Weber'in deyişiyle kendi toprakları üzerinde fiziksel gücün meşru kullanımı hususundaki tekeli yitiren devletleri betimlemek için kullanılan bir kavramsal-laştırmadır. Merkezi hükümetin, etnik/dinsel ve bölgesel ayrılıkçılık girişimleri sonucunda ülke topraklarının önemli ya da belli bir bölümü üzerindeki kontrolünü yitirdiği, halkın önemli bir bölümünün yönetimi meşru görmediği, uzun erimli bir siyasal/ekonomik istikrarsızlık süreci içerisinde olan, temel kamu hizmetlerinin yerine getirilemediği, zorunlu göç girişimlerine tanıklık edilen ve devlet aygıtının yolsuzluk ve suç örgütleri ile birlikte anıldığı ülkeler, genel itibarıyla "başarısız devlet" tanımı ile anlandırılmaktadır. Ukrayna'da son dönemde yaşanan gelişmelerin sayılan faktörler-

den birçoğu ile uyumlu bir görünüm sergiliyor olması, bu ülkenin “başarısız devlet” tanımı çerçevesinde irdelenebileceğine yönelik bir ön kabul yaratmaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle başarısız devlet kavramı üzerinde durulacaktır. Daha sonrasında ise Ukrayna’da yaşanan toplumsal/siyasal gelişmeler değerlendirilecektir. Son olarak ise Ukrayna’daki gelişmeler başarısız devlet kavramı çerçevesinde anlamlandırılmaya çalışılacak ve “Ukrayna başarısız bir devlet midir?” sorusuna yanıt aranacaktır.

Başarısız Devlet Kavramı

Max Weber’e göre devlet, belli bir toprak parçası üzerinde yasal ve meşru olarak fiziki şiddet kullanma tekeline sahip olan insan topluluğunun oluşturduğu kurumsal bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Gerth ve Wright-Mills, 1964: 78). Yani devletin fiziki zorlama (şiddet) uygulamalarına başvurma hakkı, o toprak parçası üzerinde yaşayan insanların rızasıyla gerçekleşmekte ve böylece bu kurumsal yapının toplumsal/siyasal egemenliği meşru bir şekilde teşkilatlandırılmaktadır. Weber’in devlet tanımında en fazla üzerinde durulması gereken hususlar, yalnızca devletin fiziksel güç/kuvvet kullanma hakkına (yasallık) sahip olması ve vatandaşların “rıza”sı ile temsil edilen meşruiyet ilkesidir.

Weber tarafından ortaya konan bu tanımın yanı sıra, *Georg Jellinek* tarafından geliştirilen ve uluslararası hukuk ekseninde değerlendirilebileceğimiz tanıma göre ise, devlet, üç unsur öğretisi (yaklaşımı) bağlamında ele alınmaktadır. Bu üç unsur ise; devletin ülkesi, devlet egemenliği ve vatandaşlar olarak betimlenebilir. Devletin ülkesi, devletin fiziksel güç kullanım hakkını ve meşruiyetini yansıtabildiği coğrafi alanın sınırlarını çizmektedir. Jellinek, devlet egemenliğini iç egemenlik ve dış egemenlik olmak üzere iki ayrı başlık altında değerlendirmektedir. İç egemenlik, devletin siyasal haklarını ve yetkilerini, kısacası egemenliğini sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan halka karşı ileri sürebilmesidir. Dış egemenlik ise, devletlerin uluslararası hukukun kendisine tanıdığı hak ve yetkiler çerçevesinde bağımsız olarak diğer devletlerle anlaşma/sözleşme imzalayabilmesi ve hukuki sonuç doğuracak görüşmeler yapabilmesidir (Vidmar, 2012: 700-701). Vatandaşlar ise sınırları belli toprak parçası üzerinde yaşayan insanlardan oluşmaktadır. Jellinek, tıpkı Weber gibi, devlet egemenliği noktasında meşruiyete önem atfetmesine karşın, onun için esas önemli olan husus, devletin kendisine ait toprak parçası üzerinde sürekli ve etkin bir kontrole sahip olmasıdır. Jellinek’in betimlediği bu üç unsur öğretisi, uluslararası hukuk bağlamında devlet olmanın şartlarını ortaya koyan 1933 tarihli “*Devletlerin Hakları ve Görevleri için Montevideo Konvansiyonu*”nda da yerine getirilmesi gereken bir norm olarak ifadesini bulmaktadır (ILSA, 2015).

Fonksiyonalist (işlevselci) yaklaşım bağlamında değerlendirildiğinde ise, devlet, sahip olduğu araçları ve kurumsal yapısına eklemlenmiş yöntemleri kullanarak toplumun genel çıkarını gerçekleştirebilmeyi hedefle-

mektedir. Yani esas önemli olan toplumun/vatandaşların iyiliği ve başta güvenlik olmak üzere ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Gehring, 1996: 225-253). *Schneckener* ise, devletin üstlenmesi gereken üç temel fonksiyonun varlığından bahseder. Bunlar; güvenlik, refah, siyasal meşruiyet ve hukuk devleti gibi hususlardır (Schneckener, 2006: 23-40). Güvenlik deyince, toprak bütünlüğü ve vatandaşların hayatının garanti altına alınmış olması akla gelmektedir. Refah unsuru ile devletin, başta ekonomi olmak üzere, sağlık, altyapı yatırımları, eğitim gibi birçok konuda vatandaşlarına en iyi hizmeti sunması anlaşılmalıdır. Siyasal meşruiyet ve hukuk devleti vurgusu ise vatandaşların siyasal hakları (düşünce, ifade, toplanma özgürlükleri gibi) ve siyasal katılımlarının (siyasi parti ve seçimler aracılığıyla) sağlıklı bir şekilde işletilebilmesi hususunun altını çizmektedir.

Başarısız devlet, egemen bir devletin yerine getirmesi gereken temel sorumlulukları yerine getiremeyen ya da bu anlamda önemli güçlüklerle karşı karşıya kalan devletler için kullanılan bir terimdir (Brooks, 2005: 1159-1196). Başarısız devlet tanımlaması ile toprak bütünlüğü tartışmalı hale gelmiş, toplumun (vatandaşların) güvenliğini sağlayamayan ve kamu hizmetlerini (eğitim, sağlık, ulaştırma, altyapı yatırımları) ya hiç, ya da genellikle yerine getiremeyen devletler nitelenmektedir. Yani bu devletlerde, sağlıklı, etkin ve kapsayıcı bir kurumsal yapı bulunmamakta ve bu devletlerin vatandaşları da devlet otoritesini tanımama yönünde bir eğilim benimsemektedir. *Michael Ignatieff*, bu durumu, “merkezi hükümetin güç/şiddet kullanma tekeli yitirmesi” olarak tanımlamaktadır (Ignatieff, 2005: 59-76). Ona göre, güç kullanma tekeli, devlet olabilmenin en önemli ögesidir. İnsan hak ve özgürlüklerini korumak ile kamu hizmetlerini etkin bir biçimde sunabilme faktörleri ise Ignatieff tarafından ikincil faktörler olarak görülmektedir. *William Zartman* ise Rousseau tarafından genel çerçevesi çizilen “toplum sözleşmesi” yaklaşımına atıfla başarısız devletleri tanımlamaktadır. Ona göre, devlet başarısızlığı, ancak bu sözleşmenin üzerine temellendirilmiş olan devlet yapısı, güç kullanma meşruiyeti (otorite), hukuk devleti ve siyasal düzen çöküş aşamasında ya da tamamen çökmüşse söz konusudur (Zartman, 2005: 273-295).

Washington merkezli araştırma kuruluşu *Fund For Peace*'e göre topraklarının bir bölümü ya da tamamında kontrolü yitirmek, kolektif karar alma yetisini/meşruiyetini kaybetmek, kamu hizmetlerinin birçoğunu ya da tamamını sunamaz hale gelmek ve uluslararası toplumun muteber bir üyesi olarak, diğer aktörler/devletler ile eşitliğe dayalı ilişkiler geliştirebilme yetisinden mahrum kalmak, başarısız devlete ilişkin olumsuzluklardır (Fund For Peace, 2015). Geniş çaplı siyasal/ekonomik yolsuzluk, suç örgütlerinin/oranlarının yükselişi, derin ve sürekliliğe haiz bir ekonomik kriz ve ülkenin bir bölgesinden diğerine ya da ülke içerisinde dışarıya, gönülsüz de olsa, yoğun göç dalgaları ile karşılaşılması gibi hususlar da başarısız devletlerin nitelikleri arasında görülmektedir. Ne var ki, bir devletin “başarısız devlet” olduğunu ifade etme noktasında ciddi bir kafa karışıklığı olduğunu

görüyoruz. Hatta devletleri, “başarısız” olarak nitelendirme bağlamında toplumsal ve siyasal gerekçelerin ve özellikle küresel/bölgesel güçlerin politikalarının ve birbirleriyle olan mücadelelerinin büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Bir devletin topraklarının belli ya da büyük bir bölümünün *de facto* olarak terör örgütü/örgütleri ya da paramiliter güçlerin kontrolü altında olması halinde, o devletin başarısız bir devlet olduğu söylenebilir (McAllister, 2002: 122-139). Weber’e göre, bir devletin toprakları üzerinde gerçekten egemen olduğunu gösterebilmesi için, yalnızca fiziksel güç kullanma yetisine sahip olması yetmez. Devletin, aynı zamanda, terör örgütlerinin ya da paramiliter grupların saldırılarına ya da eylemlerine derhal karşılık vererek onlara kendi egemenliğini kabul ettirmesi ya da onları yok etmesi gerekmektedir. Bürokrasinin yetersizliği ve belli kişi ya da grupların kontrolüne girmesi, hukuk sisteminin işlevini yitirmesi, ordunun siyasete sürekli olarak müdahil olması ya da belli kişi ya da grupların devletin kontrolünü tamamen eline geçirip, diğerlerini siyasal işleyişin dışında tutmaya çalışması gibi olumsuzluklar da “başarısız devlet” oluşumuna çeşitli derecelerde etki etmektedir (Newman, 2007: 465-472).

Tüm bu tanımlama girişimlerine karşın, başarısız devlet tanımının tüm düşünürler/yazarlar tarafından kabul edilmiş ortak bir tanımı bulunmamaktadır (Huria, 2008: 1). Bazı yazarlar kapasite unsurları ve siyasal/askeri/ekonomik etkinlik üzerinden başarısız devlet tanımı yaparken, Fund for Peace’nin tanımı *demokratik barış teorisine* (Owen, 1997; Doyle, 1997)¹ yapılabilecek bir atıf üzerinden çeşitli kriterler sunmakta ve devletleri bu kriterler üzerinden değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Sosyal, ekonomik ve siyasal faktörler alt başlıkları çerçevesinde ifade edilen 12 göstergeden oluşan bu kriterler şunlardır: Yükselen/artan demografik sorunlar, zorla yerinden edilmiş insanlar ve mültecilerin oluşturduğu yoğun iç ve dış göç dalgaları, karşı karşıya kaldıkları katliamlar, zorunlu göç girişimleri ve diğer sorunlar nedeniyle intikam alma hedefi güden toplumsal (etnik/dinsel/bölgesel) gruplar, kronikleşmiş beyin göçü, yetersiz ekonomik gelişim, yoksulluk ve aniden şiddetli bir şekilde kendisini gösteren ekonomik sorunlar, devletin toplumsal/siyasal meşruiyetinin kaybolması, kamu hizmetlerinin giderek kötüleşen bir şekilde verilemez hale gelmesi, insan hakları ve hukuk devleti ilkelerinin sürekli olarak ihlal ediliyor olması, devletin, toplumun önemli bir bölümünü yalnızca güvenlik riski olarak görmeye başlaması ve askeri yöntemlere başvurması, dış güçlerin/aktörlerin sürekli hale gelen müdahaleleri ve toplumsal/siyasal elitlerin ayrımcılığa dayalı bir anlayış

¹ Demokrasiyle yönetilen devletlerin kendi içlerinde ve birbirleriyle savaşma ihtimallerinin olmadığını ya da çok düşük olduğunu ifade etmeye çalışan ve liberal çerçevede değerlendirilmesi gereken bu yaklaşım, demokrasi tanımına ve demokratik uygulamalara ilişkin farklılıklar nedeniyle tek tip bir demokrasi anlayışının kurumsallaştırılmayacağı gerekçesi üzerinden ve demokrasi tanımını yalnızca Batı’nın toplumsal, siyasal ve kültürel değerleri ile eşleyerek betimlediği gerekçesiyle eleştirilmektedir.

çerçevesinde çeşitli toplumsal grupları birbirine düşman/rakip olarak görmesi ve göstermesi (Fund For Peace, 2015). Örgüt, bu göstergeler çerçevesinde her yıl devletleri değerlendirmekte ve başarısız olduğunu düşündüğü devletleri de belirleyip, ilan etmektedir. Örneğin, *Güney Sudan*, bu değerlendirme bağlamında 2014'ün en başarısız devleti ilan edilmiştir (Fund For Peace, 2014).

Charles T. Call, başarısız devlete ilişkin olarak her biri farklı unsurlar/problemler üzerinde duran ve devletlerin tarihsel, coğrafi ve siyasi arka planlarını göz önünde bulundurmayan tanımlamaların ve Fund For Peace'nin, devletleri belirlediği 12 gösterge doğrultusunda notlayarak oluşturduğu listenin, başarısız devlet tanımını analitik bağlamda değerlendirme noktasında yetersiz kaldığını belirterek, gap framework (objektif çerçeve) olarak adlandırılan bir yaklaşım sunmaktadır (Call, 2011: 303-326). Call, başarısız devletlerin üç ilke çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlar, devlet örgütlenmesinin, vatandaşların temel mal ve hizmet ihtiyaçlarını karşılaması anlamında değerlendirilmesi gereken kapasite; içeriden ya da dışarıdan gelen silahlı bir saldırıya karşı devletin vatandaşlarını koruması olarak anlamlandırılabilir güvenlik ve toplumun, özellikle de farklı toplumsal kesimlere hitap eden elitlerin toplumsal/siyasal anlamda devlete entegre olması, devletin egemenliğini kabul etmesi olarak yorumlanabilecek olan meşruiyet ilkesidir (Call, 2008: 1491-1507).

Ulrich Schneckener, başarısız devlet anlayışını tek bir tanım çerçevesinde ele almaktansa, bir devletin yerine getirmesi gereken üç temel unsurdan (güvenlik, refah, toplumsal/siyasal meşruiyete dayalı hukuk devleti) hareketle dört ayrı devlet tipolojisi oluşturmuştur. Bu tipolojiler, konsolide (consolidating) devlet, zayıf (weak) devlet, çöküş halindeki (failing) devlet ile çökmüş (failed/collapsed) devlet olarak ifadesini bulmaktadır (Wolff, 2015). Konsolide devlet, Schneckener'in ortaya koyduğu üç temel unsura uzun süredir sahip olan devletleri ifade etmektedir. Zayıf devlet ise toplumsal refah düzeyinin düşük olduğu ve toplumsal/siyasal meşruiyete dayalı hukuk devleti anlayışının yeterince gelişmediği ya da aşındığı devletleri ifade etmektedir. Güvenlik anlamında ise devlet tekeli işlevseldir. Çöküş halindeki devletlerde ise devletin şiddet kullanma ve güvenliği sağlama tekeli zayıflamış ve sınırlı bir görünüm kazanmıştır. Toplumsal refah ve meşruiyete dayalı hukuk devleti ilkeleri ise zayıflamış olmakla birlikte belli oranda varlığını sürdürmektedir. Çöküş halindeki devletlerde, devlet belli alanlarda hizmet vermeyi sürdürmekte ve siyasi işleyiş devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Ne var ki, bu devletler, devlete bağlı olmayan belli toplumsal/siyasal gruplarla mücadele etmektedir ve topraklarının ya da sınırlarının belli bir bölümü üzerinde etkin bir kontrol sağlayamamaktadır (Geiss, 2009: 129-132). Çökmüş devletler ise Schneckener'in betimlediği üç temel unsurdan hiçbirine sahip değildir. Yani, devlet ortadan kaybolmuş gibidir ve genel itibarıyla belli toplumsal/siyasal grupların ya da özel çıkarların

temsilcileri ülke topraklarının belli bölümlerinde parçalı olarak kontrolü elde tutmaktadır.

Bir devletin, "başarısız" hale gelmesi, hatta çökmesi çok kısa bir süre içerisinde gelişen bir olay değildir ve birçok farklı hususun birbirlerini etkilemesi ya da tetiklemesi devlet başarısızlığına, hatta çöküşüne neden olmaktadır. Yine de, devlet başarısızlığını beraberinde getiren bazı ortak noktaların var olduğu söylenebilir. Bu ortaklıklar ise, yapısal, faktörler, süreç faktörleri ve tetikleyici faktörler olarak adlandırılmaktadır (Schleicher, 2010: 24).

Yapısal faktörler, bir ülkenin kendisine ait sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik özelliklerinden ibarettir. Bu bağlamda, devletin üzerine temellendirildiği siyasal düzlem (emperyalizm, sömürgecilik, vb.), çok etnikli toplumsal görünüm, demografik (nüfusa) dair özellikler, sahip olunan kaynaklar ve kaynak dağılımı, rantiyeci ya da üretime dönük ekonomik yapı, feodal bağlılıklar, toplumun farklı kesimlerini birbirleriyle mücadeleye iten tarihsel nedenler, merkez-çevre anlaşmazlığı ve bölgesel eşitsizlikler gibi unsurların devlet başarısızlığına etki eden yapısal faktörler olduğunu söyleyebiliriz (Schleicher, 2010: 24).

Süreç faktörleri ise, belli bir zaman diliminde (kısa/orta vadede) bir devletin gücünde önemli oranda bir gerilemeye neden olan ve aktör davranışlarına da doğrudan yansıyan unsurlar olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, toplumsal/siyasal elitlerin yaklaşımları, kararları ve kriz anlarında yaptıkları hatalar devlet başarısızlığına ciddi anlamda etki etmektedir (Rotberg, 2013: 6). Aşırı/radikal siyasal akımların güçlenmesi, toplumsal huzursuzlukların siyasal mücadele bağlamında pragmatik bir unsur olarak kullanılması, etnik/dinsel kimliklere dayalı siyasal referansların meşrulaştırılması, toplumun belli kesimlerine karşı izlenen ayrımcı politikalar, katılımcı demokrasinin işlevsizleştirilmesi, devlet otoritesinin belli kişi/grupların özel çıkarlarına uygun olarak kullanılması, bölgesel/yerel düzlemde beliren ayrılıkçılığın meşru hale getirilmesi ve şiddetin tırmandırılması gibi hususlar süreç faktörlerine birer örnektir (Schleicher, 2010: 25).

Devlet başarısızlığına etki eden tetikleyici faktörler, çok kısa bir süre içerisinde (birkaç gün, hafta ya da ay) devletlerin siyasal görünümünde dramatik değişimlere yol açan unsurlar olarak bilinmektedir (Schleicher, 2010: 25). Darbe ve isyan gibi iktidar değişimlerine yol açan gelişmeler, muhalefete yönelik baskının büyük çaplı bir isyana ya da katliama evrilmesi, ekonomik krizin iflasa ve yağmaya dönüşmesi, büyük çaplı salgın hastalıklar, deprem, sel, vb. gibi doğal afetler ve etnik/dinsel ya da bölgesel kimliğe eklenmiş iç savaşlar devlet başarısızlığını tetikleyen en önemli faktörler arasında görülebilir.

Başarısız devlet yaklaşımı, çok farklı nedenlerden dolayı farklı olumsuzluklara ya da sorunlara eklenmiş devletleri aynı çerçevede değerlendirdiği gerekçesiyle Charles T. Call tarafından indirgemeci bir tanımlama olarak görülmektedir. *William Easterly* ve *Laura Freschi*, Batılı devletlerin

dünyanın çeşitli bölgelerindeki ülkelere kendi sistemsel çıkarları doğrultusunda müdahale edebilmek için başarısız devlet tanımlamasını ortaya koyduklarını belirtirken (Easterly ve Freschi, 2010), *Anatol Lieven*, aynı durumu farklı örnekler üzerinden (Pakistan-Hindistan ve Sahra-altı Afrika ülkeleri ile Güney Asya ülkelerini kendi aralarında karşılaştırarak) anlatmaya çalışmakta ve tanımın Batılı karakteri ile Batı'nın çıkarları ile olan bağlantısına vurgu yapmaktadır (Lieven, 2006: 3-12). *Alex Maroya* ise, başarısız devlet tanımının güçlü merkezîyetçiliğe dayalı üniter devlet anlayışına vurgu yaptığını belirterek, tarihsel, sosyo-kültürel ve coğrafi nedenlerle adem-i merkezîyet anlayışına dayalı olarak yapılandırılacak devletlerin, mevcut başarısız devlet tanımı itibarıyla her daim “başarısızlığa mahkum” olarak görülebileceğini ve bunun ciddi bir tanım sorunu yarattığını ifade etmektedir (Maroya, 2003: 267-292). Bu noktada Maroya'nın verdiği örnekler ise, Afrika ve Asya'da, ulus devlet anlayışı ekseninde merkezîyetçi devletler kurmaya çalışan ancak büyük çaplı toplumsal sorunlarla ve etnik/dinsel ya da bölgesel kimliğe dayalı iç savaşlar ile karşılaşan devletler olmaktadır.

Ukrayna'da Siyasal Kriz: Nedenler ve Aktörler

Ukrayna toprakları, Rusya'nın Karadeniz'e açılım noktasında yer alan ve bu ülkenin güneyden çevrelenmek istenmesi halinde kontrol altına alınması gereken bir coğrafyaya işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, Ukrayna, SSCB döneminde inşa edilen boru hatları eliyle Rusya ile AB arasındaki enerji aktarımında hayati öneme sahiptir. Aynı zamanda, AB'nin Kafkasya ve Orta Asya'ya açılım stratejisi bağlamında çok kritik bir role sahip olabilecek bir ülke olarak bilinen Ukrayna, AB ile Rusya'nın bölgesel hegemonya rekabetinin çakıştığı bir bölgesel aktör haline gelmiştir (Kappeler, 2014: 107-115; Erol, 2012: 4-6). Hiç kuşkusuz, ABD de bu mücadele ekseninde sistemsel müttefiki AB'ye diplomatik ve siyasal anlamda destek vermekte ve AB'nin Ukrayna stratejisinin oluşumu ve işleyişi bağlamında yönlendirici bir aktör olarak görülmektedir. Rusya'nın, genelde Avrasya anakarasında, özelde ise eski SSCB topraklarında, bölgesel bir hegemonya oluşturarak çok kutuplu bir uluslararası sistem oluşturma stratejisi (Ambrosio, 2001: 45-67), Batı Dünyası'nın sistemsel hegemonyasına doğal olarak zarar verdiği için, bu ittifakın lider ülkesi olan ABD, eski bir Sovyet cumhuriyeti olan Ukrayna'nın da içinde bulunduğu Doğu Avrupa-Karadeniz Havzası'na etki edebilme noktasında AB ile birlikte hareket etmektedir (Erol ve Demir, 2012: 24; Çelikkpala, 2010: 10-12). Bu strateji, NATO ve AB'nin birbiriyle genel anlamda örtüşen genişleme süreçlerine de yansımıştır (Asmus, 2008). Rusya ise, AB ile ABD'nin kendi bölgesel/sistemsel etkinliğini sınırlamaya yönelik hamlelerine, çoğunlukla askeri, ekonomik önlemlerle ve özellikle enerji kozunu kullanarak, yani “sert güç” uygulayarak ya da uygulama tehdidinde bulunarak cevap vermektedir (Mearsheimer, 2014; Greene, 2012; Erol, 2014: 9). Rusya'nın kendi etkinliğine eklenmiş bölgesel ekonomik entegrasyon oluşturabilme amacıyla kurumsallaştırmaya çalıştığı ve uzun

vadede siyasal bir entegrasyona ulaşma hedefi güttüğünden yana pek bir şüphe bulunmayan Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü ise, Ocak 2015 itibarıyla resmen kurulmuş durumdadır (Dragneva ve Wolczuk, 2012; EEC, 2015). AB'den esinlenerek kurumsallaştırılmaya çalışıldığına yönelik yorumlar da bulunan bu örgüt, Moskova'nın eski Sovyet coğrafyası özelinde ekonomik bütünleşmeyi kendisi üzerinden teşkilatlandırması hedefine odaklanmıştır da denilebilir. Bu örgüt, Moskova'nın hedeflediği "çok kutuplu" uluslararası sistem bağlamında, Rusya'yı küresel bir güç ya da sistemsel bir kutup haline getirme projesinin bir yansımasıdır. Hiç kuşkusuz, krizin odağında yer alan Ukrayna da, Vladimir Putin'in, bu örgüte entegre etmeyi planladığı belki de en önemli ülke konumundadır. Zira Ukrayna'nın, Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne katılması, örgütün Karadeniz'e sağlıklı bir açılım sağlamasını beraberinde getirmesinin yanı sıra, örgütün Avrupa'yla bağlantısını sağlayacak ve eski Sovyet coğrafyasında bütüncül bir işbirliği (entegrasyon) anlayışının kurgulandığına dair önemli bir mesaj verecektir. Ukrayna'nın Rus ulusçuluğunun doğuşu ve gelişimindeki rolü (Tolz, 1998: 993-1022; Kuzio, 2006: 407-427) ile Rusya'nın çevrelenme psikozu bağlamındaki yeri de dikkate alındığında, bu ülkenin Rusya açısından bölgesel/sistemsel anlamda ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Ukrayna'daki toplumsal/siyasal krizin çıkış noktası, Rusya yanlısı olarak tanınan ve Batı yanlısı bir siyasal değişim hareketi olarak bilinen Turuncu Devrim dönemini (Kasım 2004-Şubat 2010) sonlandıran devlet başkanı Viktor Yanukovic'in (Haran ve Prokopchuk, 2010: 1-6), AB ile imzalanması beklenen ortaklık anlaşmasından vazgeçmesi ve bunun yerine Rusya ile başka bir anlaşma imzalaması olmuştur (EurActiv, 2013).² Yanukovic'in bu kararı, Rusya ile Batı (AB/ABD) arasındaki Ukrayna odaklı mücadeleden de ciddi anlamda etkilenen ve özellikle Turuncu Devrim sonrasında, kendi geleceğini AB/NATO üyeliği ekseninde görenler ya da Rusya'ya yakınlaşmayı tercih edenler olarak toplumsal/siyasal bir kutuplaşmaya eklenen Ukrayna'da ciddi bir tepkinin doğmasına yol açmıştır (Diuk, 2014: 83-89). Ülkede ciddi bir rahatsızlığa yol açan yolsuzluk iddiaları, yaşanan ekonomik kriz sonrasında artan işsizlik ve yoksulluk ile çoğulcu demokrasiye geçiş noktasında karşı karşıya kalınan sorunlar da Yanukovic'in bir halk ayaklanması ile devrilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Nitekim Ukrayna toplumunun önemli bir bölümü AB üyeliğinin, ülkenin karşı karşıya kaldığı sorunların çözümü ile eşdeğer bir anlam taşıdığını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra, Ukrayna toplumunun büyük bir bölümü, AB ile imzalanacak ortaklık anlaşması ile Ukrayna'nın Avrupalı kimliğinin ve geleceğinin

² Aralık 2013'te Moskova'da imzalanan bu anlaşmaya göre, Rusya, Ukrayna'ya sattığı doğalgazın fiyatını 400 doların üzerindeki seviyesinden 268,5 dolara indirecek ve bunun yanı sıra, Moskova, 15 milyar dolar tutarında Ukrayna devlet tahvili satın alarak ekonomik kriz içerisindeki Kiev'e yardım edecekti. Her iki taraf da kabul etmese de, Putin ile Yanukovic'in bu zirvede Ukrayna'nın Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne muhtemel katılımını müzakere etmiş olma ihtimalleri de yüksektir.

teyit edilmiş olacağını ve böylece bağımsızlık yıllarından bu yana ülkenin kimliğine ve dış politikasına ilişkin olarak öngörülen belirsizliğin de ortadan kalkmış olacağını düşünmektedir. İşte, böyle bir düzlemde, Yanukovic'in AB ile ortaklık anlaşması imzalamayı reddedip, çoğu Ukraynalıya SSCB yıllarının olumsuzluklarını hatırlatan Rusya ile anlaşma imzalaması, başkent Kiev ve Lviv başta olmak üzere, ülkenin batısında yer alan tüm şehirlerde büyük çaplı sokak gösterilerinin başlamasına neden olmuş (Erol, 2014: 5) ve en sonunda, Şubat 2014 itibarıyla, Viktor Yanukovic'in Kiev'i ve ülkeyi terk etmesiyle iktidar Batı yanlısı grupların/aktörlerin eline geçmiştir (Euronews, 2014; BBC News, 2015).

Ukrayna, demografik anlamda homojen yapıya sahip bir ülke değildir. Ülkenin batısında Ukrayna'nın AB'ye entegre olması gerektiğini düşünen Ukrayna kökenliler ile Polonyalı, Macar ve Rumen kökenliler çoğunluğu oluşturmasına karşın (Kuzio, 2002: 98), ülkenin güneyi (Kırım Yarımadası) ve doğusunda Rus kökenli ya da kendisini Rus dili ve kültürü üzerinden ifade eden vatandaşlar nüfusun yarıya yakın (hatta bazı bölgelerde/şehirlerde daha da fazla) bir bölümünü oluşturmaktadır (CIA, 2014; Kuzio, 2002; Motyl, 2015; BBC News, 2014).³ Rus kökenli ya da Rus dili ve kültürüne eklenmiş olan Ukraynalılar, ülkelerinin Batı'ya entegre olmasından daha çok Rusya ile ekonomik/siyasal işbirliğinin sürmesini ve Ukrayna'nın, Rusya ile bağlarını koparmamasını arzulamaktadır. Ne var ki, Yanukovic'i deviren sokak gösterileri esnasında ve sonrasında meydanlarda toplanan birçok grubun Rusya'ya tepki göstermesi ve aşırı sağcı bir söylem benimseyen bazı grupların Rus kökenlileri tehdit edip, aşağılayarak, onlara saldırması, SSCB'nin dağılması sonrası Ukrayna'da kalan ve bu ülkeye zaten yeterince entegre olamadığı bilinen Kırım ve Doğu Ukrayna'da (özellikle Rusya sınırındaki *Donetsk* ve *Luhansk* eyaletleri) yaşayan Rus kökenlilerin ya da Rusya yanlılarının Kiev'de kontrolü ele alan ve bugün devlet başkanlığı koltuğunda oturan *Petro Poroshenko* ve başbakan *Arseniy Yatsenyuk* tarafından temsil edilen Batı yanlısı yönetimi (Web Portal of Ukrainian Government, 2014) meşru görmeyip, kabul etmemelerine neden olmuştur. Bu girişim, özellikle *Kırım Tatarlarının* itirazlarına karşın, yarımada nüfusunun % 58,5'ini oluşturan Rus kökenlilerin talebi (All Ukrainian Population Census, 2001)⁴ ve *Sivastopol'deki* Rus askerlerinin kontrolünde ve Rusya yanlıları-

³ Etnik Ruslar, Ukrayna'nın genel nüfusunun %17,3'lük bölümünü oluşturmalarına karşın, bu nüfus ülkenin güneyinde Kırım Yarımadası'nda ve doğusunda Donetsk ile Luhansk eyaletlerinde yoğunlaşmıştır. Bunun yanı sıra, Rus kökenli olmayan ancak Rus dili ve kültürüne eklenmiş, Ukrayna'nın Rusya ile çok daha yakın ilişkiler kurmasını isteyen belli bir kesim de özellikle ülkenin doğusunda konumlanmış durumdadır. Ne var ki, iktidarın, Kiev de dâhil olmak üzere ülkenin batısında çoğunluğu oluşturan Rusya karşıtlarının eline geçmiş olması, Kırım, Donetsk ve Luhansk'ta tedirginliğe yol açmıştır. Bu bağlamda, Kırım ve Doğu Ukrayna'da Rusya yanlısı bir toplumsal/siyasal hareketliliğin, hatta ayrılıkçı bir girişimin doğmuş olması anlaşılabilir bir duruma işaret etmektedir.

⁴ Ukrayna'da 2001 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Kırım nüfusunun %58,5'i Rus, %24,4'ü Ukrayna kökenli (Ukrain), %12,1'ini de Kırım Tatarları oluşturmaktadır. Ne var ki,

nın güdümünde (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2014; Fischer ve Rogoza, 2014)⁵ Kırım Parlamentosu'nun Rusya'dan ayrıldığını ilan etmesini ve daha sonra da Rusya'ya bağlanma kararının alındığı bir referandum sonrasında Mart 2014 itibarıyla, yarımada'nın Rusya tarafından ilhakını beraberinde getirmiştir (Erol ve Oğuz, 2015: 269; Breitbart London, 2014).⁶ Kiev'deki yönetim değişikliği, Doğu Ukrayna diye adlandırabileceğimiz Donetsk ve Luhansk'ta ise, Rusya yanlıları tarafından "de facto" olarak ilan edilen, Moskova reddediyor olmasına karşın (BBC News, 2015; Voice of America, 2015)⁷ Rusya'dan askeri, ekonomik ve lojistik destek aldığı söylenen, Rusya dâhil hiçbir ülkenin resmen tanımadığı iki ayrı halk cumhuriyeti tarafından temsil edilen ve Ukrayna Ordusu ile savaşarak ayrılıkçı taleplerini dillendiren bir anlayışın ortaya çıkmasını da tetiklemiştir (The Week, 2015; Russia Today, 2015).⁸

Ukrayna'da binlerce kişinin hayatını kaybetmesine, yüzbinlercesinin yer değiştirmesine ya da başka ülkelere sığınmasına yol açan toplumsal/siyasal kriz, esas itibarıyla Rusya ile AB/ABD arasında (European Union Newsroom, 2015; BBC News, 2014; Financial Times, 2015),⁹ genelde Avrasya, özelde ise Doğu Avrupa'ya ilişkin hegemonya mücadelesine eklenen ve ülkedeki parçalı etno-kültürel yapının coğrafi/bölgesel konumlanmasına referansla siyasal anlaşmazlığa, iç savaşa ve ayrılıkçılığa evrilen bir mahiyet taşımaktadır. Uluslararası toplum tarafından hemen hiç kabul edilmese de, Rus çoğunluğun oluşturduğu ve Rusya'nın tarihsel anlamda kendisinin do-

geçen süre içerisinde Ukrayna kökenlilerin sayısında bir azalış, Kırım Tatarlarının mevcudunda da bir artış olduğu bilinmektedir.

⁵ Kırım Parlamentosu, *Verkhovna Rada of Crimea* adıyla Ukrayna'ya bağlı "özerk bir cumhuriyet" olan Kırım'ın yasama organı olarak bilinirken ve Ukrayna Devlet Başkanı'ndan izin alınmadan Kırım başbakanı ve yönetimini oluşturmazken, Yanukovic'in devrilmesi ve Batı yanlılarının Kiev'de kontrolü ele almalarının ardından, yarımada'da çoğunluğu oluşturan Rus kökenlilerin ve Rusya yanlılarının, Sivastopol'deki üste görevli Rus askerlerinin de yardımıyla parlamentoyu dağıtması sonrasında, Rusya yanlısı *Sergei Aksyonov*'un başkanlığında Kırım Cumhuriyeti Devlet Konseyi olarak yeniden yapılandırılmış ve öncelikle bağımsızlık, daha sonra da Rusya'ya bağlanmayı öngören referandumu Aksyonov'un liderliğindeki bu yönetsel yapı koordine etmiştir.

⁶ Bu ilhak girişimine karşı BM Genel Kurulu tarafından "bağlayıcı olmayan" bir karar alınmış ve BM üyesi ülkelere Kırım'ın Rusya tarafından ilhakının kabul edilmemesi istenmiştir. Ne var ki, ilhakın hemen ardından, Kazakistan, Kırım'ın ilhakını tanıyan ilk ülke olmuştur.

⁷ Ayrılıkçılara silah ve tank gönderdiği ve Rus Ordusu'nun bazı komutanlarının ve birliklerinin doğrudan ayrılıkçıları koordine ettiği iddiasıyla karşı karşıya olan Rusya, bu iddiaları kesin bir dille reddederken, Ukrayna'daki ayrılıkçılarla birlikte mücadele eden Rusya vatandaşları askerlerin "gönüllü" olduğunu, yani kendisiyle bağlantılı olmadıklarını belirtmektedir.

⁸ Donetsk ve Luhansk'taki ayrılıkçılar ile Ukrayna Ordusu arasındaki silahlı çatışmalar binlerce Ukraynalı'nın hayatını kaybetmesine yol açmıştır (Şubat 2015 itibarıyla 5 bin 400 kişi). Bunun yanı sıra 850 bin kişi ülke içerisinde yer değiştirmek zorunda kalmış ve 600 bin kişi de yurtdışına sığınmıştır. Bu sığınmacılara en az 189 milyon dolar yardım yapılması gerektiği uzmanlarca değerlendirilmektedir. Ölü sayısının açıklanan rakamın çok daha üzerinde olduğunu iddia eden aktörler de mevcuttur.

⁹ Ukrayna'daki krizin tırmandırılmasında rolü olduğu gerekçesiyle Batılı aktörler Rusya'yı ekonomik/ticari ve diplomatik önlemler/kısıtlamalar ile cezalandırmaktadır.

ğal bir parçası olarak gördüğü Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edildiği ve bu bölgenin yönetiminin Rusya'ya geçtiği ortadadır (Council of the European Union, 2014; Smith ve Harari, 2014). Toplumsal/siyasal anlayış ve beklenti açısından ülke adeta Kiev'in doğusu ve batısı olarak ikiye ayrılmış ve Poroşenko liderliğindeki AB yanlısı yeni yönetimin (VOA, 2014; BBC Türkçe, 2014),¹⁰ düzenledikleri referandumlar ile *de facto* olarak bağımsızlıklarını ilan etmiş ve Kasım 2014'te gerçekleştirilen seçimler ile yeni yöneticilerini belirleyen (Grove ve Balmforth, 2014),¹¹ esas hedefleri ise *Yeni Rusya* adı altında federal bir birleşime giderek (Babiak, 2014)¹² Rusya'ya bağlanmak olduğu ifade edilen *Donetsk Halk Cumhuriyeti* ve *Luhansk Halk Cumhuriyeti*'nin toprakları üzerinde herhangi bir kontrolü kalmamıştır (Basora ve Fisher, 2014; Sonne, 2014; Pravda, 2014). Ukrayna hükümeti, bu yapıları ve yöneticilerini "terörist" olarak görmektedir (The Wire, 2014; Haran ve Burkovsky, 2014).

Ukrayna'da binlerce kişinin hayatına mal olan ve 1 milyonu aşkın kişinin de gerek ülke içerisinde yer değiştirmek zorunda kalarak, gerekse de mülteci olarak başka ülkelere sığınarak, evlerinden ayrılmasına neden olan iç savaşı durdurabilmek için ortaya konmuş ilk önemli barış girişimi ise 5 Eylül 2014 itibarıyla *Minsk Protokolü* adını alan inisiyatif olmuştur. *Belarus*'un başkenti *Minsk*'te, *AGİT* gözetiminde, Ukrayna, Rusya ve Donetsk ile Luhansk Halk Cumhuriyetleri temsilcilerinin katıldığı müzakereler neticesinde ülkenin doğusunda ve güneydoğusunda süren silahlı mücadeleyi durdurmak üzere Ukrayna hükümeti ile Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçılar (Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri) arasında bir "ateşkes" ilan edilmiştir (Voice of Sevastopol, 2014).¹³ Çatışmaların devam etmesi üzerine 19

¹⁰ Yanukovic yönetiminin imzalamaktan vazgeçtiği "AB ile Ortaklık Antlaşması", 27 Haziran 2014'te Petro Poroşenko liderliğindeki Ukrayna Hükümeti tarafından imzalanmıştır. Ancak Rusya'nın ciddi anlamda karşı çıktığı "serbest ticarete ilişkin" maddelerin uygulamaya girmesi ise Rusya'nın ayrılıkçılara çok daha fazla destek verebileceği ve dolayısıyla ülkedeki iç savaşın daha da şiddetlenebileceği gerekçesiyle, krizin çözümü hususunda zaman kazanılabilmesi için en azından Aralık 2015'e kadar ertelenmiştir.

¹¹ Ukrayna'nın ve Batı dünyasının kesin bir dille tanımadıklarını açıkladıkları, Rusya'nın ise resmen tanımadığını ancak sonuçlara saygılı olduğunu belirttiği seçimler sonucunda, Donetsk Halk Cumhuriyeti'nde kullanılan oyların %79'unu alan ve ayrılıkçı mücadelede en ön safta yer alan eski bir elektrik teknisyeni 38 yaşındaki Alexander Zakharchenko başkanlık görevini üstlenirken, Luhansk'ta ise kullanılan oyların %63'ünü alan Igor Plotnisky başkan olmuştur.

¹² Bu yöndeki ilk adımı da Mayıs 2014 içerisinde Novorossiya (Yeni Rusya) adıyla konfederal bir yapılanma oluşturduklarını açıklayarak ve "Halk Cumhuriyetleri Birliği" adı altında bir Yüksek Sovyet oluşturarak atmışlardır.

¹³ Bu ateşkes kapsamında AGİT gözlemcilerinin ateşkesin ihlal edilip edilmediğine dair inceleme görevi yürütmesi, Donetsk ve Luhansk başta olmak üzere Rus kökenli ya da Rusya yanlılarının çoğunlukta olduğu Ukrayna'nın doğusu/güneydoğusuna anayasal anlamda siyasal/yönetimsel bir özerklik tanınması, Ukrayna-Rusya sınırında güvenlik bölgeleri ilan edilmesi ve bu bölgelerin sürekli olarak AGİT gözlemcileri tarafından denetlenmesi, zorla yerlerinden edilenlerin evlerine dönmesi ve tutukluların/esir alınanların serbest bırakılması, ulusal diyalogun geliştirilmesi anlamında adım atılması, özellikle Donbass (Donetsk ve Luhansk) bölgesinde insani güvenliğin sağlanması, ülkenin doğusuna/güneydoğusuna tanı-

Eylül 2014'te Minsk'te varılan ateşkesin "geçerli" olduğu AGİT tarafından vurgulanmıştır (OSCE, 2014). Ne var ki, bu ateşkes de silahlı çatışmaları durduramamış ve özellikle Kasım 2014 itibarıyla Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri'nde düzenlenen ve Ukrayna hükümetinin tanımadığı seçimler sonrasında *Donetsk Havalimanı* ile ülkenin güneydoğusunda Ukrayna Ordusu'nun kontrolü altında bulunan *Mariupol* çevresinde yaşanan ve askerler ile ayrılıkçı milis güçlerinin yanı sıra çok sayıda sivil vatandaşın da hayatını kaybettiği silahlı çatışmalar bağlamında gerginlik yeniden tırmanmıştır (Russia Today, 2015; CNN, 2015; Euronews, 2015). Bu çatışmalara paralel olarak Minsk Protokolü'nün işlevini kaybettiğine ve tanınmayacağına yönelik açıklamalar ve yorumlar da yapılmaya başlanmıştır (The Guardian, 2015; TASS Russian News Agency, 2015; BBC News, 2015). Şubat 2015'te Almanya Şansölyesi *Angela Merkel*, Fransa Devlet Başkanı *François Hollande*, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ukrayna lideri Petro Poroshenko'nun katılımıyla Belarus'ta yeni bir çözüm zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirvenin sonucunda, tıpkı Eylül 2015'te varılan uzlaşıda olduğu gibi ateşkes ilan edilmiş ve Doğu Ukrayna'nın sınırlarını belirleyecek nitelikte bir ateşkes hattı çizilmiş, ağır silahların çatışma bölgesinden uzaklaştırılması, Rusya-Ukrayna sınırının AGİT gözetiminde yeniden Ukrayna'nın kontrolüne devredilmesi, en kısa sürede gerçekleştirilecek anayasal bir değişiklik ile Ukrayna'nın federal bir yapıya büründürüleceği ve Doğu Ukrayna'nın federal bir çerçevede sunulacak geniş çaplı bir "yerinden yönetim" ilkesi doğrultusunda Ukrayna toprakları içerisinde kalması konusunda uzlaşmaya varılmıştır (European Parliament, 2015; Council on Foreign Relations, 2015). Daha önce Minsk'te ilan edilmiş olan ateşkes kararları ihlal edildiği, Ukrayna'nın nasıl bir dış politika perspektifine sahip olacağı konusunda belirsizlik sürdüğü ve Ukrayna Hükümeti Donbass'daki ayrılıkçılar ile doğrudan görüşmeyi halen reddettiği için (Rusya aracılığıyla temas sağlanıyor) Almanya ve Fransa'nın önemli bir rol oynadığı Şubat 2015 tarihli bu ateşkesin başarısı hususunda ihtiyatlı davranılması gerekmektedir.

Ukrayna'nın doğusundaki silahlı çatışmalar ve iç savaş gerçekliği bir veri iken, özellikle Donbass Havzası'ndaki sanayi altyapısı ile şehirler çok büyük bir zarar görmüş durumdadır. Öyle ki, Donetsk ve Luhansk başta olmak üzere, ülkenin doğusundaki birçok şehirde kontrol ayrılıkçı güçlerin eline geçmiştir. Ne var ki, Halk Cumhuriyetleri olarak kurgulanan bu siyasal yapılar, devam eden silahlı çatışmalar ve ekonomik imkânsızlıklardan dolayı halkın en temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanmaktadır. Rusya'dan gelen ekonomik destek ile ayakta durmaya çalışan bu yapılar, başta sağlık, ulaşım, iletişim ve çatışmalardan etkilenen insanlara yardım yapılması noktasında çok yetersiz kalmaktadır. Donbass Havzası başta olmak

nacak anayasal özerkliğe paralel olarak Ukrayna'nın tümünde "erken seçimlerin" düzenlenmesi, Donbass'ın çok büyük zarar gören ekonomik altyapısının yeniden ayağa kaldırılması ve milis güçlerinin silahsızlandırılması gibi ilkeler üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

üzere, Ukrayna'nın doğusu/güneydoğusunun ülkenin sanayi merkezi olduğu düşünüldüğünde (Kuznetsov, 2014; Havlik ve Astrov, 2014), bu ülkenin ne denli büyük bir ekonomik kayıp yaşadığı açıkça görülebilmektedir. Yaşanan siyasal kriz öncesinde ülkenin ticaretinin %60'ını başta Rusya, Belarus ve Kazakistan olmak üzere eski Sovyet cumhuriyetleri ile yaptığı düşünüldüğünde, Ukrayna'nın Rusya ile yaşadığı sorun ekseninde çok büyük bir ticari zarar gördüğü/göreceği de ortadadır. Ülkenin ulusal para birimi *hryvniyanın* dolar karşısında %20'den fazla değer yitirdiği, buna karşın gaz kullanım ücretlerinin %50 artış gösterdiği, ekonominin %8 oranında küçülmesinin beklendiği ve 2 yıllık borçlarını ödemesi için 35 milyar dolara ihtiyacı olduğunu ifade eden bir hükümete sahip olan Ukrayna, IMF ile 17.1 milyar dolarlık bir borç anlaşmasına imza atmıştır (BBC News, 2014). Yanukovic'in devrilmesi, Aralık 2013'te imzalanan ve Rusya'nın Ukrayna'ya 15 milyar dolar borç vermesinin yanı sıra, doğalgaz fiyatlarında ciddi oranda indirimde gitmesini beraberinde getiren anlaşmanın da iptal olmasına yol açmıştır (BBC News, 2014; Reed ve Arsu, 2015; Russia Today, 2015).¹⁴ Zaten IMF ile yapılan anlaşma da iptal olan Rusya-Ukrayna anlaşmasının ikamesi olarak görülmektedir.

Ukrayna'daki Siyasal Krizin Başarısız Devlet Yaklaşımı Bağlamında Değerlendirilmesi

Ukrayna, bünyesinde barındırdığı toplumların birbirleriyle olan etno-kültürel, tarihsel ve bölgesel farklılıkları nedeniyle "Ukraynalılık" bağlamında duygusal ve toplumsal kapsayıcılığı olan bir ulusal kimlik inşa etme noktasında ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Kuzio, 2012: 27-46; Bernsand, 2001: 38-47). Ülke topraklarının Rus etnik (ulusal) kimliğinin oluşumunda tarihsel bir role sahip oluşu, ülkenin özellikle doğusu ve Kırım'ın da dahil olduğu güneydoğusunun ağırlıklı olarak Rus kimliği, dili ve kültürü üzerinden kendisini ifade etmeyi tercih eden toplumlardan oluşması, Ukrayna'nın bağımsızlığı sonrası, Kırım'da, Rusya'nın Sivastopol'deki askeri üssünün (Cooley ve Dubovyk, 2008; Kasapoğlu, 2014) de düşünsel/

¹⁴ Rusya ile Ukrayna arasında 2005 yılından bu yana (Turuncu Devrim'den bu yana) devam eden ve Rusya'dan Ukrayna'ya aktarılan gazın fiyatı ve miktarı ile Ukrayna'nın Rusya'ya olan borcunu ilgilendiren bir anlaşma, ihtiyacının %25 kadarını Ukrayna üzerinden gelen Rus doğalgazı ile karşılayan AB'nin de araya girmesiyle Ekim 2014 itibarıyla imzalanmıştır. Buna göre, Ukrayna bin metreküp doğalgaza 2015'in ilk çeyreği için 365 dolar ödeyecektir. Bunun yanı sıra, Ukrayna, Gazprom'a olan borcunun 1,45 milyar dolarlık kısmını hemen, 1.65 milyar dolarını ise 2014 sonuna kadar ödeyecekti. Kiev'in Moskova'ya olan toplam borcu ise 4,6 milyar dolardır. Görüldüğü üzere AB, iki ülke arasında yapılan anlaşmanın garantörü olarak Ukrayna üzerinden kendisine olan gaz akışını devam ettirmeye çalışmaktadır. Ancak Ukrayna'nın içerisinde olduğu kriz düşünüldüğünde, bu anlaşmanın başarıya ulaşma ihtimali çok yüksek değildir. Rusya, Ukrayna'yı by-pass edecek ve farklı bir güzergâhtan Avrupa'ya gaz akışını sağlayacak projeler üzerinde çalışmaktadır. Bu noktada ön plana çıkan partner ise Vladimir Putin'in 2014 sonunda yaptığı ziyarette yaptığı açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Türkiye'dir.

siyasal manada konsolide ettiği ayrılıkçılık düşüncesi ve ülkenin batısı ile doğusu arasında etno-kültürel, bölgesel ya da ekonomik farklılıklara referansla beliren farklı siyasal/yönetimsel hedef ve beklentiler, Ukrayna'da ortak bir kimlik ve gelecek ekseninde siyasal bir entegrasyon oluşturabilmeyi oldukça olumsuz yönde etkilemiştir/etkilemektedir.

Weber'e göre devlet, belli bir toprak parçası üzerinde yasal ve meşru olarak fiziki şiddet kullanma tekeline sahip olan insan topluluğunun oluşturduğu kurumsal bir yapı şeklinde tanımlanmaktadır. Kiev'deki hükümetin, Rusya tarafından ilhak edilen Kırım ile ülkenin doğusu/güneydoğusunda yer alan Donetsk ve Luhansk oblastları özelinde "fiziki şiddet kullanma tekelini" yitirdiğini ve bu bölgelerde yaşayan toplumların, mevcut Ukrayna hükümetini kabul etmeyerek ve toplumsal/siyasal meşruiyete sahip de facto yönetimler (Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri-Novorossiya) oluşturarak, kendileri adına şiddet kullanma tekelini de bu yönetsel birimlere atfettiklerini görüyoruz. Bu bağlamda, de jure anlamda Ukrayna'ya ait olan topraklar üzerinde Ukrayna hükümetinin şiddet kullanma tekelini ortadan kaldıran ve halkın önemli bir bölümünün de siyasal meşruiyet atfettiği farklı yönetsel birimler oluşmuştur. Hiç şüphesiz, bu durum, devlet başarısızlığını yansıtan bir görünüm yaratmaktadır.

Jellinek'in üç unsur öğretisi çerçevesinde Ukrayna'yı değerlendirdiğimizde de devletin fiziksel güç kullanım hakkını ve meşruiyetini yansıtabildiği coğrafyayı ifade eden devletin ülkesi ilkesinin, Kiev'deki Poroşenko hükümetinin, ülkenin belli bölgelerinde toplumsal/siyasal bir meşruiyeti kalmadığı ve fiziksel güç kullanma tekelini yitirdiği gerekçesiyle coğrafi/siyasal kapsam anlamında sınırlandığını görüyoruz. Yani Jellinek'in ifade ettiği iç egemenlik kistası Ukrayna özelinde parçalı bir görünüme evrilmiş ve Kiev ile rekabet/mücadele halinde olan ve de facto olarak ilan ettiği sınırlar ekseninde, kendi egemenliğini düzenlediği seçimler eliyle ve Ukrayna Ordusu ile savaşarak teşkilatlandırmaya çalışan yeni merkezler ortaya çıkmıştır. Dış egemenlik çerçevesinde ele aldığımızda ise Ukrayna hükümetinin, Ukrayna'nın siyasal sınırları ekseninde diğer devletlerce meşru görülen ve diğer devletlerle ilişkiler bağlamında eylemleri hukuki sonuç doğuran tek egemen olduğunu söyleyebiliriz (Ukrainian Government, 2014). Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri özelinde Kasım 2014'te düzenlenen seçimler ve Ukrayna Ordusu ile yapılan silahlı mücadele esnasında savaşan insanlar eliyle Ukrayna'nın sınırları içerisinde yaratılan yönetsel yapılara ait vatandaşlık inşası da sürmektedir. Yani Ukrayna, sahip olduğu toprakların tamamına egemenliğini etkin bir şekilde yansıtamadığı için, Jellinek'in tanımı itibarıyla da bir devlet olmanın şartlarının tamamına haiz değildir.

Schneckenner'in devlet yaklaşımı Ukrayna'nın neden "başarısız" bir devlet olma yolunda olduğunu gösteren bir başka kuramsal dayanaktır. Zira Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ve Doğu/Güneydoğu Ukrayna'daki ayrılıkçı girişimlerin toplumsal/siyasal etkinlik kazanması sonrası toprak bütünlüğünü yitiren ve yaşanan silahlı çatışmalar nedeniyle sayısı 5 bine yaklaşan

can kayıpları ya da milyonu aşan iç ve dış göçler ile karşılaşan Ukrayna hükümeti vatandaşlarının güvenliğini sağlama konusunda ciddi bir sorun yaşamaktadır. Refah düzeyi zaten iyi olmayan Ukrayna halkı, iç savaşın ve göçün yarattığı işsizlik, temel tüketim maddeleri ihtiyacının karşılanması anlamında yaşanan sorunlar ve ulaştırma ile sağlık sektörlerinin karşı karşıya kaldığı altyapı problemleri nedeniyle ciddi bir insani güvenlik riskiyle de karşı karşıyadır. Yanukovic'in AB yanlılarının gerçekleştirdiği sokak gösterileri sonrası devrilmesi ve yönetim değişikliğini beraberinde getiren bu eylemler esnasında Yanukovic/Rusya yanlısı görüşler ileri süren ya da Rus kökenli olan kişi ya da grupların meydana toplanan belli gruplar tarafından tehdit ya da darp edilerek susturulmaya çalışılması (Sputniknews, 2014; Ghosh, 2014; Jacobsen, 2014),¹⁵ Yanukovic'e destek veren, Rus kökenli ya da Rusya yanlılarının çoğunlukta olduğu Donetsk ve Luhansk ile Kırım'da yaşayanların Ukrayna hükümetini meşru görmekten vazgeçmelerine ve Kiev'deki yeni yönetime siyasal katılım göstererek etki etmek yerine, farklı siyasal tercihlere yönelmelerine neden olmuştur.

Ukrayna vatandaşlarının önemli bir bölümünün, Zartman'ın, güç kullanma meşruiyeti, siyasal düzen ve hukuk devleti gibi ilkelere eklemlenmiş olarak ifade etmeye çalıştığı toplum sözleşmesine dayalı devlet yaklaşımını, etnik/toplumsal kimliğe, kültürel arka plana ve coğrafyaya atıfla Kiev'deki otoriteden farklı düşündüğünü ve farklı bir siyasal gelecek anlayışı tasarladığını belirterek bozmak istediğini söyleyebiliriz.

Fund for Peace'nin devlet başarısızlığına ilişkin yaklaşımı üzerinden bir değerlendirmede bulunduğumuzda da benzer bir sonuca ulaşıyoruz. Zira Ukrayna hükümeti, topraklarının belli bir bölümü üzerindeki güç kullanma tekeli ve siyasal etkinliğini yitirmiştir. Buna bağlı olarak, Kiev'deki merkezi otoritenin toplumsal/siyasal anlamda kollektif kararlar alabilmesi de mümkün olmamaktadır. Fiziksel güç kullanma yetisini elinde bulunduran ve fiili olarak Kiev'den bağımsız hareket eden siyasal yapıların ortaya çıkması, kamu hizmetlerinin sunulması noktasında da farklı otoritelerin gündeme gelmesine yol açmıştır. Ukrayna hükümeti, ülkenin doğusu ve Kırım üzerindeki fiili egemenliğini yitirdiği için bu bölgelerde sağlık, ulaştırma, iletişim gibi hizmetler de ayrılıkçı güçlerin eline geçmiş durumdadır (The Guardian, 2014). Üstelik silahlı çatışmaların yıkıcılığı nedeniyle, özel-

¹⁵ Aynı gruplar Ukrayna polisi ile de çatışmaya girmiş ve bu çatışmalar esnasında çok sayıda kişi hayatını kaybetmiş ya da yaralanmıştır. *Euromaidan* gösterilerinde yönlendirici olarak çok önemli bir rol oynamış, Ukrayna Parlamentosu'nda da temsil edilen ve *Oleg Tyahnybok*'un liderliğini yaptığı *Svoboda (Özgürlük) Partisi*, Yanukovic taraftarları, ayrılıkçı gruplar ve Rusya tarafından faşist (aşırı sağcı) ya da Neo-Nazi karakterli paramiliter uzantılara sahip siyasal bir hareket olarak eleştirilmektedir. Yine Euromaidan gösterileri esnasında polis ile girdikleri mücadele ile tanınmış, Rusya tarafından Neo-Nazi olarak görülen ve Ukrayna milliyetçisi çeşitli sağ grupların bir araya geldiği bir koalisyon olarak bilinen *Sağ Sektör (Right Sector)* de gösterilerde ortaya koyduğu etkinlik sonrası Mart 2014 itibarıyla siyasal bir parti haline gelmiştir. Ne var ki, Sağ Sektör, Euromaidan'da gösterdiği etkinliği seçimlerde gösterememiş ve yalnızca lideri *Dmytro Yarosh*'u parlamentoya (*Verkhovna Rada*) gönderebilmiştir.

likle Donbass Havzası'ndaki hizmet altyapısı çok büyük bir zarar görmüştür. Nitekim hastaneler, kültür merkezleri, sosyal yardım kuruluşları çatışmalar ekseninde hedef haline gelebilmektedir ve ulaştırma ile iletişim altyapısı neredeyse çökmek üzeredir (BBC News, 2015; Reuters, 2015; BBC News, 2015). Aynı zamanda, özellikle çatışmaların çok şiddetli olduğu şehir ve kasabalarda gıda, su ve elektrik ihtiyacı baş göstermektedir (Kyiv Post, 2015; EurActiv, 2015).¹⁶ Yine de Fund For Peace'nin altını çizdiği uluslararası toplumun eşit bir üyesi olma durumunun Ukrayna Hükümeti açısından halen bir geçerliliği olduğu söylenebilir. Zira Rusya dâhil hiçbir BM üyesi ülkenin doğusundaki ayrılıkçı yapıları resmen tanımış değildir ve Kırım'ın ilhaki BM tarafından kabul edilmemiştir (Chernyshova, 2014; United Nations, 2014).

Yolsuzluk, hemen her eski Sovyet cumhuriyetinde olduğu üzere, Ukrayna için de bağımsızlığını ilan ettiği günden bu yana en önemli sorunlardan biridir. Bu durum, Turuncu Devrim sonrası iktidara gelen Batı yanlısı aktörler/hükümetler döneminde de (Parfitt, 2011; Feifer, 2010; Kyiv Post, 2011), Turuncu Devrim'i sonlandıran Viktor Yanukovic döneminde de fazlaca değişmemiştir. Hatta Yanukovic'in halk ayaklanması ile devrilmesini beraberinde getiren sebeplerden biri de kendisi, ailesi ve yakın çevresindeki iş adamları ile ilişkileri üzerinden ortaya atılan yolsuzluk iddiaları olmuştur (Aslund, 2014: 64-73; Ayres, 2014; BBC News, 2013).¹⁷ Ukrayna'daki iç savaş gerçekliği, en çok da ayrılıkçı gruplara silah/mühimmat desteği sunan, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı yapan ve merkezi hükümetin kontrolünden çıkan bölgelerde toplumsal düzeni koruduğunu iddia eden, adına savaş lordları (warlords) da denen çetelerin ya da örgütlerin işine yaramaktadır. Başarısız devletlerde sıklıkla rastlanan bu grupların Ukrayna'da da resme dâhil olmaya başlaması (Ackles, 2014; Cage, 2014; Motyl, 2014),¹⁸ bu

¹⁶ Ayrılıkçı milisler ile Ukrayna Ordusu arasındaki silahlı çatışmaların yoğunlaştığı Donetsk Havaalanı çevresi, *Slavyansk*, *Debaltseve*, *Horlivka* ve ülkenin güneydoğusundaki *Novoazovsk* gibi kasabalarda sivil kayıplar artmaktadır. Bunun yanı sıra, bu kasabalarda gıda, su ve enerji ihtiyacı had safhadadır ve hiçbir şekilde kamu hizmeti sunulamamaktadır.

¹⁷ Devrik devlet başkanı Viktor Yanukovic ve oğlu *Aleksandr Yanukovic* hakkında çeşitli yolsuzluk iddiaları ortaya atılmıştır. Bu iddiaların ortak noktası ise Viktor Yanukovic'in ülkedeki milyarlar işadamlarının kendisine verdiği/vereceği ekonomik/siyasal desteğe binaen, onların ekonomi yönetimine ve alınacak kararlara etki etmesine, büyük çaplı ihaleler kazanmalarına ve özellikle *Bölgeler Partisi*'nden seçilecek temsilcileri aracılığıyla Ukrayna Parlamentosu'nda temsil edilmelerine izin verdiğidir. Viktor Yanukovic'in başta *System Capital Management*'in sahibi, Donetsk'li milyarlar iş adamı ve Ukrayna'nın en zengin ismi olan *Rinat Akhmetov* ve doğalgaz ve kimya sektörlerinde büyük yatırımları olan *Dmytro Firtash* ile oldukça yakın olduğuna dair haberler de yayımlanmıştır. Oligark olarak da adlandırılan bu iş adamlarının Ukrayna siyasetinde ne denli etkili olduğunu gösteren bir diğer husus ise mevcut devlet başkanı Petro Poroshenko'nun da "Çikolata Kralı (Chocolate King)" olarak bilinen ve Yanukovic ile anlaşmazlığa düşmüş bir oligark olmasıdır.

¹⁸ Mevcut Ukrayna Hükümeti ve ona destek veren ülkeler, Ukrayna Ordusu ile çatışan ayrılıkçı Donetsk Halk Cumhuriyeti'nin devlet başkanı Aleksandr Zakharchenko, Luhansk Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Igor Plotnitsky, Luhansk'taki silahlı grupları koordine eden Oleksei

ülkenin başarısız devlet olarak adlandırılabilmesi yönünde önemli bir dayanak noktası sunmaktadır.

Ukrayna Hükümeti, ülkenin neredeyse yarısında güç kullanma tekelini ve siyasal egemenliğini yitirmiş olmasına karşın, Rusya dışında, özellikle de Batı basınında hiçbir şekilde “başarısız devlet” nitelmesi ile ele alınmak istenmemektedir (Andreyev ve Wilson, 2014; Rapoza, 2014). Hatta başta Almanya ve Fransa olmak üzere birçok Batılı ülke lideri, Ukrayna lideri Petro Poroşenko’yu ve Kiev’in toprak bütünlüğü ile siyasal egemenliğini ön plana çıkarmaya çalışan politikalar izlemektedir. Bunun en önemli nedeni, uluslararası sistemin halen Avro-Atlantik hegemonyasının etkisinde olması ve Ukrayna’da Yanukovic’in devrilmesi ile yönetimi devralan siyasal aktörlerin/anlayışın Avro-Atlantik (Batı) yanlısı olması olabilir. Rusya’nın Avrasya genelinde ve Ukrayna özelinde giriştiği eylemler ile ulaşmak istediği esas sonuç bu hegemonyayı ortadan kaldırarak, kendisine “küresel bir güç” olarak alan açmak olarak görülebilir (Sakwa, 2008: 241-267; Trenin, 2014: 6-24). Bu nedenle, mevcut Ukrayna hükümetinin başarısızlığı ya da gerekirse Rusya yanlısı ayrılıkçılar eliyle Ukrayna’da bir “devlet başarısızlığı” inşa edilmesi Rusya açısından önem taşımaktadır (Makarychev, 2014: 181-199).

Poroşenko Hükümeti, ülkenin doğusundaki paramiliter grupları “terörist” olarak adlandırıp (SSU, 2015) onlara karşı silahlı mücadeleye başlamış olsa da, düzenledikleri seçimler ile de facto devlet anlayışını kontrol altında tuttukları bölgelerde yaşayan halklar nezdinde meşrulaştırmaya çalışan Zakharchenko ve Plotnitsky liderliğindeki ayrılıkçılara kendi egemenliğini kabul ettiremediği ya da onları yok edemediği müddetçe, Ukrayna, başarısız devlet tanımıyla aynı cümle içerisinde kullanılacak gibi görünmektedir. Donetsk ve Luhansk’taki ayrılıkçı aktörler, seçimlerle iktidara gelmiş ve siyasal açıdan meşru olan Yanukovic hükümetinin devrilmesi ile kendi toplumsal/siyasal iradelerinin gasp edildiğini, hükümet ile bürokrasinin kontrolünün, AB yanlısı olarak adlandırılan, ancak Euromaidan’da polisle çatışan “faşist (Neo-Nazi)” grupların ve AB ülkeleri ile olan iş bağlantılarını korumak isteyen belli oligarkların (Petro Poroşenko’yu da bunlardan biri olarak görmektedirler) da destek verdiği belli partilerin/aktörlerin kontrolüne girdiğini ve bu aktörlerin esas amacının Rus kökenli ya da Rusya ile daha yakın ilişkiler kurulmasından yana olan kesimleri siyasal işleyişin dışında tutmak olduğunu belirtmektedir (Russia Today, 2014; Williamson, 2014). Ukrayna Ordusu’nun siyasal işleyişe fazlaca müdahil olmaması ve siyaseti kendi vesayeti altına alma yolunda bir adım atmaması ise olumlu bir gelişme olarak görülmelidir. Zira başarısız devletlerde, ordu, genel itibarıyla siyasal işleyişin merkezinde yer alır.

Mozgovoy, Donetsk’teki ayrılıkçı güçler nezdinde oldukça prestijli bir yeri olan Denis Pushilin’i savaş lordu (warlord) olarak adlandırmaktadır. Rusya ise, bu isimleri kendi toplumlarının güvenliğini sağlamak için çalışan ve Ukrayna’daki “meşru olmayan” hükümeti haklı olarak tanımayan toplumsal önderler olarak görmektedir.

Fund for Peace'nin "demokratik barış teorisi" ekseninde ortaya attığı 12 faktör bağlamında değerlendirdiğimizde Ukrayna'da ciddi bir devlet başarısızlığı yaşandığını görebiliriz. Nitekim mevcut konjonktürde Ukrayna'da yaşanan siyasal kriz, etnik/kültürel kimliğe (Ukrain/Rus), yani demografik yapıya referansla meşrulaştırılmaktadır. Bunun yanı sıra, silahlı çatışmaların yaşandığı ülkenin doğusundan Rusya'ya, komşu ülkelere ya da ülkenin silahlı çatışmaların görülmediği diğer bölgelerine ciddi bir göç hareketliliği vardır. Özellikle Debaltseve, Slavyansk, Horlivka ve Novoazovsk gibi kasabaların sakinleri, yaşadıkları yerler cephe hattı haline geldiği için zorla da olsa evlerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Ülke ekonomisi ciddi anlamda kriz içerisindedir. Özellikle ülkenin sanayi merkezi olarak bilinen doğusunda Donbass Havzası'nda yaşanan çatışmalar nedeniyle ekonomik altyapı ciddi anlamda zarar görmüş durumdadır. Ülkede yaşanan siyasi kriz ve iç savaş ortamı Ukrayna halkının, gerginliğin başladığı Aralık 2013'e oranla daha da yoksullaşmasına neden olmuştur. Poroşenko hükümetinin ülke topraklarının neredeyse yarısında toplumsal/siyasal bir meşruiyete sahip olmadığı, doğusunda/güneydoğusunda kamu hizmetlerinin verilemediği ya da ayrılıkçı güçler eliyle sunulduğu, mevcut hükümeti meşru olarak görmeyen ve tanımayan kişi ve grupların "terörist" olarak adlandırıldığı, güvenlik riski olarak görüldüğü ve başta Rusya ile Fransa, Almanya ve ABD gibi aktörlerin, siyasal geleceğini belirlemek üzere çeşitli görüşmeler gerçekleştirdikleri Ukrayna, bu görünümüyle, başarısızlığa uğramış bir devlet olarak görülebilir. Ukrayna, Fund For Peace'nin 2014 yılı kırılğan ülkeler sıralamasında 178 ülke içerisinde 113. Sıradadır (Fund For Peace, 2014).

Charles T. Call'ın objektif çerçeve olarak adlandırdığı analiz düzeyine dayalı olarak yapacağımız değerlendirme de Ukrayna özelinde başarısız devlet tanımının altını çizmektedir. Zira Ukrayna Hükümeti, ülkenin doğusunda ve Kırım'da yaşayan ve kendisine bağlı kalmak isteyen vatandaşlarının güvenliğini sağlayamaz durumdadır. Bunun yanı sıra, bağımsızlık sonrası hiçbir dönemde tamamıyla Rusya yanlısı bir toplumsal/siyasal elite sahip olmayan Ukrayna'da (Nechepurenko, 2014; Götz, 2015: 3-10), Yanukovic'in devrilmesi sonrası Rusya'ya eklenmiş yeni bir toplumsal/siyasal elit yaratılmaya çalışıldığı söylenebilir. Ukrayna Hükümeti'nin terörist olarak gördüğü Zakharchenko, Plotnitsky, Pushilin, Mozgovoy gibi isimler bu çerçevede değerlendirilebilir. Ayrıca, daha önce de belirttiğimiz üzere, ülkenin ekonomik kapasitesinde başarısız devletlere özgü dramatik bir azalış gözlenmektedir.

Ukrayna'nın mevcut görünümünün Schneckener'in çöküş halindeki devlet tanımına uygun düştüğünü söyleyebiliriz. Zira Ukrayna Hükümeti, topraklarının belli bir bölümünde fiziksel şiddet kullanma ve toplumun güvenliğini sağlama tekelini yitirmiş ve devletin egemenliği sınırlı bir görünüme evrilmiştir. Siyasal kriz öncesinde zaten derin bir ekonomik kriz içerisinde olan Ukrayna, silahlı çatışmaların da başlaması ile ekonomik anlamda daha da kötüye gitmektedir. Öyle ki, silahlı çatışmaların da yaşandığı

belli bölgelerde insanlar gıda, su, konut ve enerji sıkıntısı yaşar hale gelmiş durumdadır. Bunun yanı sıra, özellikle Doğu Ukrayna'daki (Donbass Havzası) çatışmalar neticesinde şehirlerin altyapısı çökme noktasına gelmiş, toplumun acil ihtiyaçları dahi zorlukla karşılanır durumdadır. Uluslararası kuruluşlar Ukrayna'da çatışma bölgelerinde yaşayan toplumlar için acil yardım çağrılarını yapmaktadır (IRC, 2015; UN Refugee Agency, 2015). Yani Ukrayna Hükümeti, siyasal meşruiyetini ve güç kullanma tekelini yitirmesinin yanı sıra, toplumsal refahı sağlama ya da koruma anlamında da yetersiz kalmaktadır ve kamu hizmetlerini sunabilme anlamında yalnızca belli bölgelerde (başkent Kiev başta olmak üzere ülkenin batısında) işlevsel bir yapıya entegre olup belli oranda bir toplumsal/siyasal istikrar sağlayabilmektedir. Yine de, Schenckener'in analizine göre değerlendirdiğimizde söyleyebiliriz ki, Ukrayna çökmüş bir devlet değildir. Zira devlet egemenliği ülkenin tamamında olmasa da önemli bir bölümünde devam etmektedir.

Devlet başarısızlığını gündeme getiren yapısal faktörler ile Ukrayna'yı ilişkilendirdiğimizde, 1991 yılında elde ettiği bağımsızlığın bu ülke tarihinde bir ilk olduğunu, yani Ukrayna adıyla bağımsız bir devletin ilk kez bundan çeyrek asır önce ortaya çıktığını ve bu durumun Ukrayna'yı her daim bir parçası olarak gören Rusya ve Ukrayna'da yaşayan Ruslar tarafından bir türlü tam anlamıyla kabullenilemediğini söylemeliyiz. Bu durum, devlet başarısızlığına etki eden hem içsel hem de dışsal bir faktör olarak görülebilir. Ukrayna'nın çok etnikli (Ukrain, Rus, Polonyalı, Macar, Tatar, Rumen, vb.) bir toplumsal yapıya sahip olması ve bu demografik yapının coğrafi bir vurgu ekseninde siyasal bir anlamlandırmaya yaslanması da mevcut iç çatışmanın Batı-Doğu ekseninde yaşanmasının esas nedenidir. Ayrıca devlet egemenliğinin neden Doğu Ukrayna ve Kırım'da kabul edilmediğini de açıkça göstermektedir. Nitekim bu bölgelerde etnik/toplumsal altyapıdan de hareketle Rusya yanlısı (Kırım Tatarları dışında) bir siyasal görünüm hâkim unsur iken, ülkenin batısında Ukrainler başta olmak üzere diğer etnik gruplar kendilerini Avrupalılık şemsiyesi altında değerlendirerek (Pieкло, 2014: 3-9), Rusya yerine AB yanlısı bir siyasal tutuma yaslanmaktadır. Ukrayna'nın sanayi altyapısı, SSCB döneminden bu yana, özellikle demir-çelik (metalurji) sanayi ekseninde (Vouras, 1955: 260-263; Benvenuti, 1993: 57-78; Iwanski, 2014) Donbass Havzası'nda konuşlanmıştır. Bu nedenle, ekonomik gücü ya da kaynakları elinde bulunduran Donbass, ülkenin bağımsızlığından bu yana siyasal gücü/yapıyı da kendi istediği şekilde yapılandırmak istemektedir. Ne var ki, Şubat 2014'ten bu yana, pazar olanakları ve ihracat noktasında Rusya ile çok yakın ilişkiler kurmuş olan Donbass Havzası'nın gerçeklerine aykırı bir dış politikaya/siyasal yönelime sahip olduğu düşünülen grupların iktidarı devralmış olması, bu bölgede beliren siyasal ayrılıkçılığı güçlendiren ve merkez (Kiev)-çevre (Donetsk-Luhansk) anlaşmazlığını gözler önüne sererek Ukrayna'ya ilişkin devlet başarısızlığını gündeme getiren bir ekonomik arka plan sunmaktadır (Solchanyk, 1994: 47-68; Shapovalova, 2014).

Viktor Yanukovic'in AB ile imzalanacak ortaklık anlaşmasından vazgeçmesi ve bu anlaşmanın yerine Rusya ile yeni bir anlaşma imzalaması, etnik/toplumsal ve siyasal nedenlerle zaten yüksek perdeden dillendirilen huzursuzluğun, Turuncu Devrim döneminde olduğu üzere yeniden sokaklara taşınmasına neden olmuştur. Bu durum, devlet başarısızlığına etki eden süreç faktörleri içerisinde yer alan siyasal elitlerin kriz anlarında yaptıkları hatalara bir örnek olarak gösterilebilir. Zira AB ile yapılacak ortaklık anlaşmasının iptaline kadar, toplumsal/siyasal kutuplaşma sürdürülebilir bir görünümdeydi. Anlaşmanın iptali ise Yanukovic'in devrilmesini ve Ukrayna'nın fiilen bir iç savaş gerçekliğine eklenmesini beraberinde getiren bir sonuç doğurmuştur. Bu süreçte, gerek Euromaidan'da gösteri yapan aşırı milliyetçi/ırkçı grupların Rus kökenlilere ya da Rusya yanlılarına karşı yansıttıkları toplumsal nefret/şiddet gösterileri, gerek Donetsk ve Luhansk'ta Ukrayna Ordusu'na karşı silaha sarılan ayrılıkçılar, toplumsal huzursuzluğun pragmatik siyasal çıkarlar doğrultusunda nasıl kullanılabileceğinin ve kimliğe referansla betimlenen siyasal krizin katılımcı demokrasinin yadsınmasına yol açarak, bir devletin nasıl başarısızlığa uğratılabileceğini göstermektedir.

Ukrayna özelinde devlet başarısızlığını tetikleyen faktörlere göz gezdirildiğinde, Viktor Yanukovic yönetiminden duyulan olan hoşnutsuzluğun, AB ile imzalanacak ortaklık anlaşmasını iptal etmesine paralel olarak muhalefeti başkent Kiev'de geniş çaplı sokak/meydan gösterilerine itmesi, çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden olan ve zaman içerisinde bir isyan görünümünü alan bu eylemler sonrası Yanukovic'in devrilmesi ile iktidarın dramatik bir biçimde el değiştirmesinin önemli bir tetikleyici olduğu söylenebilir.

Büyük çaplı toplumsal/siyasal kutuplaşmaya, dramatik bir görünüme evrilen ekonomik durumuna, merkezi hükümetin Kırım ve Donbass özelinde fiziki güç kullanma tekeli yitirmesine ve bu bölgelerde hiçbir etkinliği/meşruiyeti kalmamasına rağmen Ukrayna'nın Batılı ülkeler tarafından halen "başarısız devlet" ya da Schneckener'in başarısız devlet tanımını genişletirken ele aldığı "çöküş halindeki devlet" olarak görülmemesinin arkasında yatan en önemli neden, Kiev'deki hükümetin Batı (AB, NATO) yanlısı bir pozisyona sahip olması olabilir. Bu durum, Anatol Lieven'in, başarısız devlet tanımının Batılı karakteri üzerine yaptığı yorumu anlamlı kılmaktadır (Lieven, 2006: 3-12).

Sonuç

Ukrayna'da başarısızlıkla sonuçlanan Turuncu Devrim'in ardından, Aralık 2013 itibarıyla bir kez daha meydanlara inen muhalefetin talebiyle, Şubat 2014'te bir iktidar değişikliği yaşamış ve Rusya yanlısı Viktor Yanukovic devrilmiştir. Yanukovic'in AB ile imzalanacak olan ortaklık anlaşmasından vazgeçmesi ve bunun yerine Ukrayna'yı Rusya'ya eklemeyecek bir anlaşmaya imza atması yaşanan iktidar değişiminin görünür sebebi olarak bi-

linmektedir. Ne var ki, değişimin ardında başka nedenler yatmaktadır. Bu nedenlerin en önemlileri ise, Rusya ve Rus kökenli ya da kendisini Rus dili/kültürü üzerinden ifade eden Ukraynalıların önemli bir bölümünün, bu devletin bağımsızlığı fikrini bir türlü kabullenememeleri, etno-kültürel ve ekonomik farklılıkların bölgesel referansla farklı dış politika söylemlerine eklenmesi, Kırım'ın statüsüne ilişkin kafa karışıklığının bir türlü giderilememesi ve Sivastopol'de konuşlanmış Rus askeri üssünün Rus kökenli Ukraynalılar üzerindeki etkisi, geçiş ekonomisi olma niteliğinin de etkisiyle bir türlü çözümlenemeyen ve ekonomik problemler ile yolsuzluk iddiaları ve belki de en önemlisi Ukrayna'nın AB ile Rusya arasında süregelen Doğu Avrupa merkezli bölgesel hegemonya mücadelesinin en açık şekilde ifadesini bulduğu ülke haline gelmiş olmasıdır. Zira bu mücadele, etno-kültürel ve bölgesel farklılıklardan beslenen ülkedeki toplumsal ayrım çizgilerini görünür kılmakta ve etnik/toplumsal kimliğe eklenmiş siyasal bir kutuplaşmayı ve hatta ayrılıkçılığı gündeme getirmektedir.

Topraklarının bir bölümü özelinde fiziki güç kullanma tekeliyle yitiren, Doğu Ukrayna ve Kırım'da yaşayanların büyük çoğunluğu nezdinde siyasal meşruiyete sahip olmayan, bu bölgelerdeki egemenlik yetkisini kullanamayan, yani 1933 tarihli Devletlerin Hakları ve Görevleri için Montevideo Konvansiyonu'nda yer alan normların bir kısmına haiz olmayan Ukrayna, başarısız devlet tanımı çerçevesinde ele alınabilir. Nitekim Ukrayna Hükümeti, Kırım'ın Rusya tarafından ilhakına karşı çıkan Ukrain ve Tatar kökenli Ukrayna vatandaşları ile Doğu Ukrayna'da silahlı çatışmaların ortasında kalmış vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlayamamakta, onların en temel ihtiyaçlarının ve kamunun üstlenmesi gereken hizmetlerin karşılanması noktasında dahi adım atamamaktadır. Üstelik bu bölgelerde ciddi bir toplumsal/siyasal meşruiyete yaslanan ve seçimler eliyle kendi yönetimini ve hukuk sistemini oluşturan farklı yönetsel yapılanmalar da "devlet" adı altında belirmiştir. Ülke içerisinde ya da Ukrayna'dan başka bir ülkeye yönelik zorunlu göç dalgalarının yoğunlaşması ve suç örgütleri ile savaş lordlarının ülkenin belli bölgelerinde kontrolü ele alması da bu ülkenin başarısız bir devlet olarak adlandırılabilmesi hususunda gerekli veriyi sağlamaktadır. Ukrayna Hükümeti'nin, kendisini kabullenmeyen siyasal ayrılıkçıları "terörist" olarak görüp, güvenlik riski olarak değerlendirerek, yalnızca askeri yöntemlere başvurması, ordu ve ayrılıkçı milisler arasındaki silahlı çatışmaların zaman zaman katliamlara yol açması ve ülkedeki toplumsal/siyasal kriz ve iç savaş ortamının ancak dış güçlerin müdahaleleri ile sonuçlanabileceğinin düşünülmesi, bu ülkenin başarısız olduğuna delalet eden faktörler olarak değerlendirilebilir.

Ukrayna, Schneckener'in başarısız devlet tanımlaması ekseninde değerlendirildiğinde "çöküş halinde olan devlet" olarak nitelenebilir. Zira Ukrayna Hükümeti'nin fiziki güç kullanma tekeli ortadan kalkmış ve ancak sınırlı bir alan içerisinde güvenliği sağlayan bir aktör haline gelmiştir. Devlet, ülkenin batısında meşruiyetini korumakta ve işlevselliğini sürdürmek-

tedir. Üstelik dış egemenlik anlamında da Ukrayna'yı temsil eden tek aktör Petro Poroşenko'nun başında olduğu hükümettir. Ne var ki, Ukrayna'nın çöküş halinde olan başarısız bir devlet olduğu hususu Batılı aktörler tarafından dillendirilmemektedir. Başarısız devlet tanımının, başta Fund For Peace olmak üzere Batı Dünyası'nca gündeme getirilen ve kavramsal içeriği inşa edilen bir yaklaşım olduğu düşünüldüğünde, Ukrayna özelinde görüldüğü üzere, Batı'nın sistemsel çıkarlarını çok yakından ilgilendiren aktörlerin, "başarısız devlet" ya da "çöküş halinde olan devlet" gibi nitelermeler çerçevesinde değerlendirilmesinden kaçınılabilmektedir. Hatta dünyanın başka bölgelerinde devlet başarısızlığı değerlendirmelerine konu olan ve etnik/bölgesel kimliklere eklenmiş geniş çaplı bir adem-i merkeziyet temelinde işletilecek bir siyasal yapı, Şubat 2015 tarihli ateşkes antlaşmasının şartlarından da anlaşılacağı üzere, AB'nin lider ülkelerinin de onayıyla, Ukrayna özelinde yapılandırılmaya çalışılmaktadır. Bu örnek, başarısız devlet tanımının William Easterly, Laura Freschi ve Anatol Lieven tarafından da betimlendiği üzere, Batı'nın sistemsel çıkarlarına hizmet eden bir yaklaşım olduğunu kanıtlar niteliktedir.

KAYNAKÇA

- "50.000 Casualties in Ukraine? German Intel Calls Kiev's 6k Toll Not Credible", *Russia Today*, 8 Şubat 2015, <http://rt.com/news/230363-ukraine-real-losses-german-intelligence>, (12.02.2015).
- "AB Ukrayna'yla Ortaklık Anlaşması İmzaladı", *VOA Amerika'nın Sesi*, 27 Haziran 2014, <http://www.amerikaninsesi.com/content/ab-ukrayna-yla-ortaklik-anlasmasi-imzaladi/1946454.html>, (29.01.2015).
- "About Number and Composition Population of AUTONOMOUS REPUBLIC OF CRIMEA By Data All-Ukrainian Population Census", *All Ukrainian Population Census*, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/Crimea>, (19.02.2015).
- "Anti-Terrorist Center at the Security Service of Ukraine", http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/en/publish/article?art_id=83725&cat_id=83628, (25.02.2015).
- "Arseniy Yatsenyuk Appointed PM of Ukraine", *Web Portal of Ukrainian Government*, 27 Kasım 2014, http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=247779624&cat_id=244314975, (19.02.2015).
- "At Least 30 Killed in Shelling in Ukrainian City of Mariupol, Officials Say", *CNN*, 25 Ocak 2015, <http://edition.cnn.com/2015/01/24/europe/ukraine-crisis>, (24.02.2015).
- "Ceasefire in Ukraine. Minsk Protocol Full Text", *Voice of Sevastopol*, 10 Eylül 2014, <http://en.voicesevas.ru/news/yugo-vostok/2891-ceasefire-in-ukraine-minsk-protocol-full-text.html>, (30.01.2015).

- “CIA World Factbook: Ukraine”, 23 Haziran 2014, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>, (19.02.2015).
- “Civilians in Eastern Ukraine Need Protection”, *EurActiv*, 3 Şubat 2015, <http://www.euractiv.com/video/civilians-eastern-ukraine-need-protection-311785>, (06.02.2015).
- “Corruption Flourished Under Yushchenko”, *Kyiv Post*, 16 Ekim 2011, <http://www.kyivpost.com/opinion/letters/corruption-flourished-under-yushchenko-115050.html>, (25.12.2014).
- “Donetsk Crowds Protest Ukrainian Elections, Besiege Richest Oligarch’s Mansion”, *Russia Today*, 25 Mayıs 2014, <http://rt.com/news/161428-donetsk-rejects-ukraine-elections>, (25.02.2015).
- “Donetsk Militia Not Going to Storm Mariupol Trades Accusations with Kiev”, *Russia Today*, 24 Ocak 2015, <http://rt.com/news/225955-mariupol-ukraine-shelling-kiev>, (24.02.2015).
- “EU Restrictive Measures in View of the Situation in Eastern Ukraine and the Illegal Annexation of Crimea”, *Council of the European Union*, 29 Temmuz 2014, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/144159.pdf, (24.02.2015).
- “EU Sanctions Against Russia Over Ukraine Crisis”, *European Union Newsroom*, http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm, (19.02.2015).
- “Far Right, Ultrationalists Played Crucial Role in Euromaidan: Analyst”, *Sputniknews*, 13 Kasım 2014, <http://sputniknews.com/analysis/20141112/1014665937.html>, (04.02.2015).
- “Fragile States Index 2014”, *Fund For Peace*, <http://ffp.statesindex.org/rankings-2014>, (17.02.2015).
- “General Assembly Adopts Resolution Calling Upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region”, *United Nations*, 27 Mart 2014, <http://www.un.org/press/en/2014/ga11493.doc.htm>, (22.02.2015).
- “Government in Kiev is Legitimate and Has Been Overwhelmingly Endorsed By the Ukrainian Government”, 4 Mart 2014, <https://www.gov.uk/government/speeches/government-in-kiev-is-legitimate-and-has-been-overwhelmingly-endorsed-by-the-ukrainian-parliament>, (25.02.2015).
- “Memorandum of September 19 2014 Outlining the Parameters For the Implementation of Commitments of the Minsk Protocol of 5 September 2014”, *OSCE*, 19 Eylül 2014, <http://www.osce.org/home/123806>, (24.02.2015).
- “Minsk Peace Agreement: Still to be Consolidated on the Ground”, *European Parliament*, 12 Şubat 2015, <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-548991-Minsk-peace-summit-FINAL.pdf>, (24.02.2015).
- “Montevideo Convention on the Rights and Duties of States”, *ILSA*, <https://www.ilsa.org/jessup/jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>, (17.02.2015).

- “Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements”, *Council on Foreign Relations*, 12 Şubat 2015, <http://www.cfr.org/ukraine/package-measures-implementation-minsk-agreements/p36118>, (24.02.2015).
- “Poroshenko: There Are No Separatists Only Terrorists”, *The Wire*, 21 Haziran 2014, <http://www.thewire.com/global/2014/07/poroshenko-ther-e-are-no-separatists-only-terrorists/374772>, (24.02.2015).
- “Pro-Russia Rebels in Eastern Ukraine Use Ambulances to Move Fighters”, *The Guardian*, 5 Ağustos 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/aug/05/pro-russia-rebels-ukraine-expropriate-ambulances-transport-fighters>, (25.02.2015).
- “Putin’den Yanukovic’e AB Anlaşmasını Askıya Alma Ödülü”, *EurActiv*, 17 Aralık 2013, <http://www.euractiv.com.tr/genisleme/article/ukrayna-liderinden-rusyaya-kritik-ziyaret-028876>, (27.01.2015).
- “Russia and Turkey Agree on New Gas Route”, *Russia Today*, 27 Ocak 2015, <http://rt.com/business/226747-turkey-stream-gas-route>, (28.01.2015)
- “Russia Has 9000 Troops in Ukraine-President Poroshenko”, *BBC News*, 21 Ocak 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30913027>, (19.02.2015).
- “Russia Respects, But Does Not Recognize Results of Novorossiya Elections”, *Pravda*, 7 Kasım 2014, http://english.pravda.ru/news/russia/07-11-2014/128981-russia_elections_donetsk_luhansk-0, (30.01.2015).
- “Russia Strikes Back At Obama’s State of the Union Comments”, *Voice of America*, 21 Ocak 2015, <http://www.voanews.com/content/russian-reaction-to-state-of-the-union/2607300.html>, (19.02.2015).
- “Russia’s Putin, Crimean Leaders Sign Annexation Treaty”, *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 18 Mart 2014, <http://www.rferl.org/content/russia-crimea-ukraine-treaty/25301179.html>, (19.02.2015).
- “Russia-Ukraine Gas Deal Secures EU Winter Supply”, *BBC News*, 31 Ekim 2014, <http://www.bbc.com/news/business-29842505>, (22.01.2015).
- “Security Service of Ukraine Publishes Updated Temporary Procedure for Entering/Leaving Rebel-Controlled Area in Eastern Ukraine”, *Kyiv Post*, 24 Ocak 2015, <http://www.kyivpost.com/content/ukraine/security-service-of-ukraine-publishes-updated-temporary-procedure-for-enteringleaving-rebel-controlled-area-in-eastern-ukraine-378286.html>, (06.02.2015).
- “Shelling Continues Near Ruins of Donetsk Airport Despite Ceasefire”, *Euronews*, 17 Şubat 2015, <http://www.euronews.com/nocomment/2015/02/17/shelling-continues-near-ruins-of-donetsk-airport-despite-ceasefire>, (24.02.2015).
- “Shells Hit Cultural Center and Bus in Donetsk, at Least Six Killed”, *Reuters*, 30 Ocak 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/01/30/us-ukraine-crisis-city-idUSKBN0L316V20150130>, (31.01.2015).

- "The Fund For Peace: Country Data and Trends", *FFP*, Aralık 2014, <http://ffp.statesindex.org/2014-ukraine>, (07.02.2015).
- "The Indicators", *Fund For Peace*, <http://ffp.statesindex.org/indicators>, (17.02.2015).
- "The IRC Sends Emergency Team to Ukraine As Crisis Deepens", *International Rescue Committee*, 12 Şubat 2015, <http://www.rescue.org/blog/irc-sends-emergency-team-ukraine-crisis-deepens>, (17.02.2015).
- "The Methodology Behind the Index", *Fund For Peace*, <http://ffp.statesindex.org/methodology>, (17.02.2015).
- "The Treaty on the Eurasian Economic Union is Effective", *Eurasian Economic Commission (EEC)*, 1 Ocak 2015, <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/01-01-2015-1.aspx>, (19.02.2015).
- "Ukraine Conflict: Battles Rage in Donetsk and Luhansk", *BBC News*, 19 Ocak 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30878406>, (03.02.2015).
- "Ukraine Conflict: Deadly Shell Hits Donetsk Hospital", *BBC News*, 4 Şubat 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-31129484>, (05.02.2015).
- "Ukraine Crisis: Obama Threatens More Russia Sanctions", *Financial Times*, 25 Ocak 2015, <http://www.ft.com/cms/s/0/1f645c04-a4a5-11e4-b943-00144feab7de.html#axzz3SCmpsw7y>, (19.02.2015).
- "Ukraine Crisis: Peace Talks Begin in Moscow to Prevent Total War", *The Week*, 6 Şubat 2015, <http://www.theweek.co.uk/world-news/62423/ukraine-crisis-peace-talks-begin-in-moscow-to-prevent-total-war>, (06.02.2015).
- "Ukraine Crisis: Russia and Sanctions", *BBC News*, 19 Aralık 2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-26672800>, (19.02.2014).
- "Ukraine Crisis: Yanukovich and Tycoons", *BBC News*, 11 Aralık 2013, <http://www.bbc.com/news/world-europe-25323964>, (24.01.2015).
- "Ukraine Economy: How Bad is the Mess and Can It Be Fixed?", *BBC News*, 1 Mayıs 2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-26767864>, (14.01.2015).
- "Ukraine Ex-Leader Yanukovich Wanted By Interpol", *BBC News*, 12 Ocak 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30777844>, (19.02.2015).
- "Ukraine Forces Admit Loss of Donetsk Airport to Rebels", *The Guardian*, 21 Ocak 2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/21/russia-ukraine-war-fighting-east>, (30.01.2015).
- "Ukraine President Yanukovich Office Seized By Protesters, Residence Abandoned Whereabouts Unknown", *Euronews*, 22 Şubat 2014, <http://www.euronews.com/2014/02/22/ukraine-president-yanukovich-office-seized-by-protesters-residence-abandoned>, (19.02.2015).
- "Ukraine Rebel Zakharchenko Rejects Truce Talks", *BBC News*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30949527>, (28.01.2015).
- "Ukraine Suffers Considerable Losses-DPR Defense Ministry", *TASS Russian News Agency*, 23 Ocak 2015, <http://itar-tass.com/en/world/773095>, (30.01.2015).

- “Ukrayna-AB Anlaşmasında Rusya Tavizi”, *BBC Türkçe*, 16 Eylül 2014, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/09/140916_ukrayna_analiz, (29.01.2015).
- “UNHCR Calls For Unimpeded Access in Eastern Ukraine; Concerns Over Government Resolutions Worsening Plight of Displaced”, *The UN Refugee Agency*, 23 Ocak 2015, <http://www.unhcr.org/print/54c22c589.html>, (22.02.2015).
- “Why Crimea is So Dangerous?”, *BBC News*, 11 Mart 2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-26367786>, (19.02.2015).
- Ackles, Devin, “A Guide to the Warlords of Ukraine’s Separatist Republics”, *Hromadske International*, 13 Kasım 2014, <https://medium.com/@Hromadske/a-guide-to-warlords-of-the-ukraine-separatist-republics-2be78dfc7a5e>, (05.02.2015).
- Ambrosio, Thomas, “Russia’s Quest For Multipolarity: A Response to US Foreign Policy in the Post-Cold War Era”, *European Security*, Cilt 10, No. 1, 2001, s. 45-67.
- Andreyev, Oleksander ve Wilson, Andrew, “A New (Failing) State or More of the Same?”, *Open Democracy*, 2 Mayıs 2014, <https://www.opendemocracy.net/od-russia/oleksander-andreyev-andrew-wilson/new-failing-state-or-more-of-same>, (26.02.2015).
- Aslund, Anders, “Oligarchs, Corruption and European Integration”, *Journal of Democracy*, Cilt 25, Sayı 3, Haziran 2014, s. 64-73.
- Asmus, Ronald D., “Europe’s Eastern Promise: Rethinking NATO and EU Enlargement”, *Foreign Affairs*, Cilt 87, No.1, 2008.
- Ayres, Sabra, “Why Are Ukraine’s Protesters So Angry at President Yanukovich’s Family?”, *The Christian Science Monitor*, 6 Şubat 2014, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2014/0206/Why-are-Ukraine-s-protesters-so-angry-at-President-Yanukovich-s-Family-video>, (05.01.2015).
- Babiak, Mat, “Terrorist Organizations Declare New Russian Union of People’s Republics”, *Euromaidanpress*, 24 Haziran 2014, <http://euromaidanpress.com/2014/06/24/terrorist-organizations-declare-new-russian-union-of-peoples-republics>, (27.01.2015).
- Basora, Adrian A. ve Fisher, Aleksandr, “Putin’s Greater Novorossiia-The Dismemberment of Ukraine?”, *Foreign Policy Research Institute*, Nisan 2014, http://www.fpri.org/docs/basora_putins_greater_novorossiia.pdf, (30.01.2015).
- Benvenuti, Francesco, “Industry and Purge in the Donbass, 1936-37”, *Europe-Asia Studies*, Cilt 45, No. 1, 1993, s 57-78.
- Bernsand, Niklas, “Surzhyk and National Identity in Ukrainian Nationalist Language Ideology”, *Berliner Osteuropa Info Forum*, No. 17, 2001.
- Brooks, Rosa Ehrenreich, “Failed States, or the State As Failure?”, *The University of Chicago Law Review*, Cilt 72, No. 4, 2005, s. 1159-1196.

- Cage, Monkey, "Ukraine and the Problem of Local Warlords", *The Washington Post*, 5 Mayıs 2014, <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/05/05/ukraine-and-the-problem-of-local-warlords/>, (05.02.2015).
- Call, Charles T., "Beyond the Failed State: Toward Conceptual Alternatives", *European Journal of International Relations*, Cilt 17, No. 2, 2011, s. 303-326.
- Call, Charles T., "The Fallacy of the Failed State", *Third World Quarterly*, Cilt 29, No. 8, 2008, s. 1491-1507.
- Chernyshova, Daria, "UN Unlikely to Recognize Donetsk, Luhansk As Democratic Republics Because of US", *Sputniknews*, 13 Mayıs 2014, <http://sputniknews.com/world/20140513/189819555/OPINION-UN-Unlikely-To-Recognize-Donetsk-Luhansk-as-Democratic.html>, (23.02.2015).
- Cooley, Alexander ve Dubovyk, Volodymyr, "Will Sevastopol Survive? The Triangular Politics of Russia's Naval Base in Crimea", *PONARS Eurasia Policy Memo*, No. 47, Aralık 2008.
- Çelikpala, Mitat, "Security in the Black Sea Region", *Commission on the Black Sea Policy Report*, No. 2, 2010.
- Diuk, Nadia, "Finding Ukraine", *Journal of Democracy*, Cilt 25, No. 3, 2014, s. 83-89.
- Doyle, Michael, *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism*, (New York: W.W.Norton&Company Publishing, 1997).
- Dragneva, Rilka ve Wolczuk, Kataryna, "Russia, the Eurasian Customs Union and the EU: Cooperation, Stagnation or Rivalry?", *Chatham House Russia and Eurasia Programme Briefing Paper*, No. 1, Ağustos 2012.
- Easterly, William ve Freschi, Laura, "Top 5 Reasons Why Failed State is a Failed Concept", *Aidwatch*, 13 Ocak 2010, <http://www.peacepalace.nl/ebooks/files/363212256.pdf>, (18.02.2015).
- Erol, Mehmet Seyfettin ve Demir Sertif, "Amerika'nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 6, Sayı 11, Kış 2012, s. 17-33.
- Erol, Mehmet Seyfettin ve Oğuz Şafak, "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 9, Sayı 17, s. 261-277.
- Erol, Mehmet Seyfettin, ""Ukrayna-Kırım Krizi" ya da "İkinci Yalta Süreci"", *Karadeniz Araştırmaları (KARAM)*, Sayı 41, Bahar 2014, s. 1-14.
- Erol, Mehmet Seyfettin, "Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve Bölge Ülkelerinden Genel Bir Bakış", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1, Yaz 2012, s. 1-20.
- Feifer, Gregory, "Unloved But Unbowed, Ukraine's Viktor Yushchenko Leaves Office", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 24 Şubat 2010, http://www.rferl.org/content/Unloved_But_Unbowed_Ukraines_Viktor_Yushchenko_Leaves_Office/1967436.html, (01.02.2015).

- Fischer, Ewa ve Rogoza, Jadwiga, "A Bottomless Pit: the Costs of Crimea's Annexation By Russia", *OSW*, 1 Ağustos 2014, <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-08-01/a-bottomless-pit-costs-crimeas-annexation-russia>, (19.02.2015).
- Gehring, Thomas, "Integrating Integration Theory: Neo-Functionalism and International Regimes", *Global Society*, Cilt 10, No. 3, 1996, s. 225-253.
- Geiss, Robin, "Armed Violence in Fragile States", *International Review of the Red Cross*, Cilt 91, No. 873, Mart 2009, s. 127-142.
- Gerth H.H ve Wright-Mills C., *From Max Weber: Essays in Sociology*, (London: Routledge&K. Paul, 1964).
- Ghosh, Palash, "Euromaidan: The Dark Shadows of the Far Right in Ukraine Protests", *International Business Times (Ibtimes)*, 19 Şubat 2014, <http://www.ibtimes.com/euromaidan-dark-shadows-far-right-ukraine-protests-1556654>, (04.02.2015).
- Götz, Elias, "It's Geopolitics, Stupid: Explaining Russia's Ukraine Policy", *Global Affairs*, Cilt 1, No. 1, 2015, s. 3-10.
- Greene, James, "Russian Responses to NATO and EU Enlargement and Outreach", *Chatham House Russia and Eurasia Programme Briefing Paper*, No. 2, Haziran 2012.
- Grove, Thomas ve Balmforth, Richard, "Ukraine Crisis Deepens After Rebel Vote in East", *Reuters*, 3 Kasım 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/11/03/us-ukraine-crisis-rebel-election-idUSKBN0IL3AP20141103>, (29.01.2015).
- Haran, Olexiy ve Burkovsky, Petro, "The Poroshenko Phenomenon: Elections and Challenges Ahead", *PONARS Eurasia Policy Memo*, No. 335, Ağustos 2014.
- Haran, Olexiy ve Prokopchuk, Dmytro, "The Drama of Ukraine's 2010 Presidential Election: Opportunities Lost-Does a Potential For Stabilisation Remain?", *PONARS Eurasia Policy Memo*, No. 89, Mart 2010.
- Havlik, Peter ve Astrov, Vasily, "Economic Consequences of the Ukraine Conflict", *The Vienna Institute For International Economic Studies*, Ekim 2014, <file:///C:/Documents%20and%20Settings/gok/Belgelerim/Downloads/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict.pdf>, (24.02.2015).
- Huria, Sonali, "Failing and Failed States: the Global Discourse", *Institute of Peace and Conflict Studies Issue Brief*, No. 75, Temmuz 2008.
- Ignatieff, Michael, "Human Rights, Power and the State", *Making States Work: State Failure and the Crisis of Governance*, Simon Chesterman, Michael Ignatieff ve Ramesh Thakur (der.), (New York: United Nations University Press, 2005), s. 59-76.
- Iwanski, Tadeusz, "Ukrainian Economy Overshadowed By War", *OSW Commentary*, No. 148, Ekim 2014.
- Jacobsen, Katherine, "Ukraine's Far Right: Popular or Propaganda?", *Al Jazeera*, 20 Mayıs 2014, <http://www.aljazeera.com/indepth/features/>

- 2014/05/ukraine-far-right-popular-propaganda-2014520121212590213.html, (04.02.2015).
- Kappeler, Andreas, "Ukraine and Russia: Legacies of the Imperial Past and Competing Memories", *Journal of Eurasian Studies*, Cilt 5, No. 2, 2014, s. 107-115.
- Kasapoğlu, Can, "The Crimean Standoff: Implications For Turkey", *EDAM Discussion Paper Series*, No. 2, Mart 2014.
- Kassam, Raheem, "Kazakhstan Government Claims Russian Annexation of Crimea is Free Expression of Republic's Population", *Breitbart London*, 19 Mart 2014, <http://www.breitbart.com/london/2014/03/19/kazakhstan-hedges-as-crimea-annexed>, (19.02.2015).
- Kuzio, Taras, "Competing National Identities and Democratization in Ukraine: The Fifth and Sixth Cycles in Post-Soviet Ukrainian History", *Acta Slavica Iaponica*, Cilt 33, 2012, s. 27-46.
- Kuzio, Taras, "National Identity and History Writing in Ukraine", Cilt 34, No. 4, 2006, s. 407-427.
- Kuzio, Taras, *Ukraine: State and Nation Building*, (Londra: Routledge Publishing, 2002).
- Kuznetsov, Sergei, "To Survive, Donbas Industry Must Stay in Ukraine", *Financial Times*, 25 Eylül 2014, <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2014/09/25/to-survive-donbas-industry-must-stay-in-ukraine>, (23.02.2015).
- Lieven, Anatol, "Failing States and US Strategy", *The Stanley Foundation Policy Analysis Brief*, Eylül 2006.
- Makarychev, Andrey, "Russia, Ukraine and the Eastern Partnership: From Common Neighborhood to Spheres of Influence", *Insight Turkey*, Cilt 16, No. 3, 2014, s. 181-199.
- Maroya, Alex, "Rethinking the Nation State from the Frontier", *Millennium Journal of International Studies*, Cilt 32, No. 2, 2003, s. 267-292.
- McAllister, Georgina, "Decentralisation Through the Lens of the Failed State", *Civil Wars*, Cilt 5, No. 2, 2002, s. 122-139.
- Mearsheimer, John J., "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault?", *Foreign Affairs*, Cilt 93, No. 5, 2014.
- Motyl, Alexander J., "Putin's Warlords vs. Ukraine's Presidential Ballot", *World Affairs*, 29 Nisan 2014, <http://www.worldaffairsjournal.org/blog/alexander-j-motyl/putin%E2%80%99s-warlords-vs-ukraine%E2%80%99s-presidential-ballot>, (02.02.2015).
- Motyl, Alexander, "Ukraine's Donbas is Like America's Deep South", *Huffington Post*, 5 Ocak 2015, http://www.huffingtonpost.com/alexander-motyl/alexander-motyl_b_6414802.html, (19.02.2015).
- Nechepurenko, Ivan, "How Ukraine Stopped Being Pro-Russian?", *The Moscow Times*, 28 Temmuz 2014, <http://www.themoscowtimes.com/news/article/how-ukraine-stopped-being-pro-russian/504198.html>,

- Newman, Edward, "Weak States, State Failure and Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, Cilt 19, No. 4, 2007, s. 463-488.
- Owen, John M., *Liberal Peace, Liberal War*, (Ithaca: Cornell University Press, 1997).
- Parfitt, Tom, "Yulia Tymoshenko Says Corruption Trial Aim is to Destroy Ukraine Opposition", *The Guardian*, 23 Haziran 2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/jun/23/yulia-tymoshenko-corruption-trial-ukraine>, (04.02.2015).
- Pieklo, Jan, "Euromaidan: Russia and the European Choice of the Ukrainians", *Cicero Foundation Great Debate Paper*, No. 14/1, Ocak 2014.
- Rapoza, Kenneth, "Is the Breakup of Ukraine Inevitable?", *Forbes*, 11 Aralık 2014, <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2014/11/12/is-the-breakup-of-ukraine-inevitable>, (26.02.2015).
- Reed, Stanley ve Arsu, Şebnem, "Russia Presses Ahead With Plan for Gas Pipeline to Turkey", *The New York Times*, 21 Ocak 2015, http://www.nytimes.com/2015/01/22/business/international/russia-presses-ahead-with-plan-for-gas-pipeline-to-turkey.html?_r=0, (25.01.2015).
- Rotberg, Robert I., "Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators", *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*, Robert I. Rotberg (der.), (Cambridge: World Peace Foundation, 2013), s. 1-25.
- Sakwa, Richard, "New Cold War or Twenty Years Crisis? Russia and International Politics", *International Affairs*, Cilt 84, No. 2, 2008, s. 241-267.
- Schleicher, Elisabeth, "The International Engagement in Kosovo Achieving Positive Peace?", *Universitat Wien Doctoral Dissertation*, 2010, s. 24, <http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/363212256.pdf>, (18.02.2015).
- Schneckener, Ulrich, "Fragile Statehood, Armed Non-State Actors and Security Governance", *Private Actors and Security Governance*, Alan Bryden ve Marina Caparini (der.), (Münster: LIT Verlag Münster, 2006), s. 23-40.
- Shapovalova, Natalia, "The Politics of Regionalism and Decentralization in Ukraine", *Fride Policy Brief*, No. 183, Temmuz 2014.
- Smith, Ben ve Harari, Daniel, "Ukraine, Crimea and Russia", *House of Commons Library Research Paper*, No. 14/16, Mart 2014.
- Solchanyk, Roman, "The Politics of State Building: Centre-Periphery Relations in Post-Soviet Ukraine", *Europe Asia Studies*, Cilt 46, No. 1, 1994, s. 47-68.
- Sonne, Paul, "With Novorossiy, Putin Plays the Game With Ukraine", *The Wall Street Journal*, 1 Eylül 2014, <http://www.wsj.com/articles/with-novorossiia-putin-plays-the-name-game-with-ukraine-1409588947>, (30.01.2015).
- Tolz, Vera, "Forging the Nation: National Identity and Nation Building in Post-Communist Russia", *Europe-Asia Studies*, Cilt 50, No. 6, 1998, s. 993-1022.

- Trenin, Dmitri, "The Ukraine Crisis and the Resumption of Great Power Rivalry", *Carnegie Moscow Center*, Temmuz 2014.
- Vidmar, Jure, "Territorial Integrity and the Law of Statehood", *The George Washington International Law Review*, Cilt 44, 2012, s. 697-747.
- Vouras, Paul P., "The Soviet Iron and Steel Industry", *The Social Studies*, Cilt 46, No. 7, 1955, s. 260-263.
- Williamson, Niles, "Kiev Deploys Fascist Militias Against Donetsk", *The Greanville Post*, 3 Eylül 2014, <http://www.greanvillepost.com/2014/09/03/kyev-deploys-fascist-militias-against-donetsk>, (25.02.2015).
- Wolff, Stefan, "State Failure in a Regional Context", s. 5, <http://www.stefanwolff.com/files/state-failure.pdf>, (18.02.2015).
- Zartman, William, "Early and Early Late Prevention", *Making States Work: State Failure and the Crisis of Governance*, Simon Chesterman, Michael Ignatieff ve Ramesh Thakur (der.), (New York: United Nations University Press, 2005), s. 273-295.